

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Mari Salonen

LASTEN MIELIPAIKAT PÄIVÄKODIN TILOISSA JA LASTEN VAPAASTI
VALITTAVAN TOIMINNAN ILMENTYMINEN NIISSÄ

Opinnäytetyö 2014

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma, Kotka

SALONEN, MARI

Lasten mielipaikat päiväkodin tiloissa ja lasten vapaasti valittavan toiminnan ilmentyminen niissä

Opinnäytetyö

60 sivua + 10 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Ari Vesanen

Toimeksiantaja

Kouvolan kaupunki, varhaiskasvatus, päiväkot

Lokakuu 2014

Avainsanat

vapaa leikki, mielipaikka, lapsen sosiaalisuus, fyysinen tila

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin mitkä olivat lasten mielipaikkoja päiväkodin sisätiloissa ja miten lapset kuvailivat mielipaikkojaan. Lisäksi selvitettiin, mitä lapset tekivät mainitsemisensa tiloissa vapaan leikin ja -toiminnan aikana, oliko lasten toiminta sosiaalista sekä millaisia välineitä lapset käyttivät mielipaikoissaan.

Tutkimus tehtiin kymenlaaksolaisen päiväkodin 3–5-vuotiaiden lasten ryhmässä ja kyseessä oli kvalitatiivinen tapaustutkimus, johon osallistui 10 lasta. Aineistonkeruun menetelminä käytettiin haastattelua, havainnointia, päiväkodin fyysisten tilojen kartoitusta ja mielipaikkojen valokuvausta.

Lapset kuvailivat sellaisia paikkoja mieluisiksi, joissa saattoi leikkiä, rakentaa, pelata pelejä ja katsella kirjoja. Myös mahdollisuus lepoon ja yksin toimimiseen mainittiin. Vastauksissa ei tuotu esille mitään varsinaiseen fyysiseen tilaan liittyvää, mutta sen sijaan tilassa olevia välineitä mainittiin.

Mielipaikoissa otettiin vapaan toiminnan aikana kontaktia toisiin lapsiin tai aikuiseen lukuun ottamatta yhtä paikkaa, jossa haluttiin toimia myös yksin. Valmiita välineitä käytettiin jokaisella havainnointikerralla koko ajan kolmessa mielipaikassa. Kahdessa tilassa käytettiin valmiiden välineiden lisäksi ei-valmiita välineitä. Yksi mielipaikoista erottui selvästi muista välineiden käytön osalta, sillä siellä leikittiin myös ilman välineitä, mielikuvituksen varassa.

Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että ei-valmiita välineitä käytettiin niissä mielipaikoissa, joissa niitä oli helposti saatavilla. Legohuoneen käytäntö rakennelmien säilyttämisestä näytti tukevan ja lisäävän lasten välistä vuorovaikutusta. Lepo- ja leikkihuoneen sekä kotileikkihuoneen välineistö ja lattiatila näyttivät mahdollistavan usean lapsen mielikuvituksellisia leikkejä, joissa leikki ikään kuin laajeni teemasta toiseen.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

SALONEN, MARI

Children's Favorite Places on Day Care Premises and Their
Free Play in There

Bachelor's Thesis

60 pages + 10 pages of appendices

Supervisor

Ari Vesanen, Senior Lecturer

Commissioned by

City of Kouvola, Early Childhood Education Services

October 2014

Keywords

free play, favorite place, child's sociability, physical environment

The aim of this study was to investigate children's favorite indoor places on day care premises and to examine how the children themselves describe these places. It was also examined how the children spend their time in these places during the free play time, whether they preferred to be alone or with others and what kind of toys or play materials they used.

This qualitative case study was carried out in a day care center located in northern Kymenlaakso. 10 children aged 3–5 years were chosen to participate in the study. The data was collected through interviews and observation as well as by mapping and photographing the day care premises.

The interviewed children described their favorite places as good places to play, build or read. One of them also mentioned the possibility to rest and be alone. When describing their favorite places, the children didn't refer to any aspects of the physical environment. Instead, they tended to mention different play materials and toys available in their favorite place.

During the free play time, the observed children usually sought contact with other children or the supervising adult. There was only one favorite place where a child wanted to be alone. In three favorite places, the children played only with ready-made play materials. In two places, non-ready-made play materials were used together with ready-made materials. One favorite place differed from others in that the children didn't only use toys and play materials available but also to pretend play games.

It seems that children use non-ready-made play materials in free play when those are easily available. In addition, the practice of a day care center to store children's Lego constructions for future play sessions seemed to increase children's interaction during free play. The materials and non-occupied floor space of some favorite places made it possible for the children to develop and expand their play from one theme to another.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	LAPSEN VAPAASTI VALITTAVA TOIMINTA PÄIVÄKODISSA	8
2.1	Lapsen osallisuus	8
2.2	Vapaan leikin ja vapaasti valittavan toiminnan merkitys	9
2.2.1	Vapaa leikki	9
2.2.2	Muu vapaasti valittava toiminta	10
3	NÄKÖKULMIA LAPSUUTEEN	11
3.1	Lapsen sosiaalisuus	11
3.2	Lapsen kognitiivinen kehitys	13
3.3	Tytöt ja pojat	14
4	LAPSEN LEIKKITAIDOT	14
4.1	Leikin kehitys	14
4.2	Leikin muodot	15
4.3	Leikkitaidot	16
4.4	Lelut ja muut välineet	17
5	PÄIVÄKODIN FYYSISEN TILAN MERKITYS	18
5.1	Fyysisen tilan vaikutus lapseen	18
5.2	Tilojen muunneltavuus	19
5.3	Valaistus ja värit	19
5.4	Melu ja äänieristys	19
5.5	Päiväkodin eteistilaa koskeva tutkimus	20
5.6	Mielipaikkakokemus	20
6	PÄIVÄKODIN LEIKKITILOJEN KUVAUS	22
6.1	Legohuone	22
6.2	Laulusali	22
6.3	Ruokailuhuone	23
6.4	Lepo- ja leikkihuone	23

6.5	Kotileikkihuone	24
6.6	Barbileikkinurkkaus	24
6.7	Nukketaloleikkipaikka	24
6.8	Pikkukeittiö	25
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
7.1	Tutkimusprosessin alkuvaihe	25
7.2	Tutkimuskohde	26
7.3	Tutkimuksen taustaa	26
7.4	Aineistonkeruun kuvaus ja menetelmät	27
7.4.1	Haastattelu	28
7.4.2	Havainnointi	29
7.5	Luokittelukriteerit	30
7.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	32
8	TUTKIMUSTULOKSET	33
8.1	Taustatietoa	33
8.2	Lasten valitsemat mielipaikat	34
8.3	Tilojen välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja	49
8.3.1	Mielipaikan valinta ja kuvaus	49
8.3.2	Toiminnan ilmentyminen mielipaikoissa	50
8.3.3	Toiminnan sosiaalisuus	50
8.3.4	Välineiden käyttö	51
8.4	Valitsematta jääneet leikki-tilat	52
8.4.1	Barbileikkinurkkaus	52
8.4.2	Nukketaloleikkipaikka	53
8.4.3	Pikkukeittiö	53
9	POHDINTA	53
	LÄHTEET	57
	LIITTEET	
	Liite 1. Tutkimuslupa	
	Liite 2. Saatekirje vanhemmille ja lupakysely	
	Liite 3. Haastattelulomake	

- Liite 4. Havainnointilomake
- Liite 5. Kuvat legohuoneesta
- Liite 6. Kuva laulusalista
- Liite 7. Kuva ruokailuhuoneesta
- Liite 8. Kuva lepo- ja leikkihuoneesta
- Liite 9. Kuva kotileikkihuoneesta
- Liite 10. Kuva barbileikkinurkkauksesta
- Liite 11. Kuva nukketaloleikkipaikasta
- Liite 12. Kuvat pikkukeittiöstä
- Liite 13. Kuva satulinnuista

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe muotoutui vähitellen, sillä alun perin olin suunnitellut tutkivani lasten vapaata leikkiä ja siihen liittyviä asioita. Tutkimuksen tilanteen päiväkodin henkilökunnan kanssa käydyissä keskusteluissa alettiin kuitenkin pohtia, miksi joku lapsi on tietyissä päiväkodin tiloissa kovin aktiivinen mutta jossakin tilassa taas passiivinen. Päiväkodista toivottiinkin työhöni tilanäkökulmaa, joten päädyin tutkimaan lasten vapaata toimintaa heidän mielipaikoikseen valitsemissa tiloissa. Aioin ensin tutkia vain vapaata leikkiä, mutta päätin laajentaa tutkimusaluetta koskemaan kaikkea vapaata toimintaa. Lapsella on vapaus olla myös leikkimättä, ja minua kiinnosti se, valitsevatko lapset mielipaikkojaan myös sen perustella, että he haluavat rauhoittua tai kaipaavat yksityisyyttä. Ihmisellä on tarve myös yksityisyyteen, ja siten hän tarvitsee tilaa säädellä omaa suhdettaan muihin ja jäsentää omia kokemuksiaan välillä myös yksikseen (Aura, Horelli & Korpela 1997, 135).

Ympäristön merkitys lapselle ja lasten mielipaikat ovat viime aikoina olleet esillä myös mediassa. Muun muassa Saimaan Mediakeskuksen varhaiskasvatukselle suunnatussa mediapaja Mollassa, Lappeen päiväkodin esikouluryhmä Kultamaa on tehnyt tablettitietokoneella elokuvan omista mielipaikoistaan (ks. Kultamaa 2013). Lisäksi ajankohtaisessa ”Päivähoito ja varhaiskasvatus lasten silmin” -raportissa haluttiin myös lasten äänet kuuluviin, kun varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön valmistelua varten kerättiin materiaalia. Raportissa kuvataan, miten lapset jäsentävät arjen käytäntöjä ja toimintaympäristöään muun muassa päiväkodissa. Yhtenä aineistona tässä tutkimuksessa oli lasten ottamat valokuvat mukavista, ikävistä ja tärkeistä paikoista päiväkodissa. (Alasuutari & Karila 2014, 71.)

Opinnäytetyössäni minulla on tarkoitus selvittää, mitkä ovat lasten mielipaikkoja päiväkodin sisätiloissa ja miten lapset kuvailevat mielipaikkojaan. Muiden tutkimusksymyksieni avulla selvitän, mitä lapset tekevät mielipaikoissaan, onko lasten toiminta sosiaalista ja millaisia välineitä he käyttävät toiminnassaan. Sosiaalisella leikillä tarkoitan tässä tutkimuksessa rinnakkaisleikkiä ja yhteisleikkiä.

Hart (1979) on todennut, että ympäristön merkitys ei synny pelkästään sosiaalisen vuorovaikutuksen pohjalta, vaan fyysisellä ympäristöllä on myös henkilökohtaisia merkityksiä lapselle (Hart 1979, 12). Tarkoitukseni on siis selvittää, millaisia tiloja lapset suosivat ja mitä he näissä tiloissa tekevät: kaipaavatko he yksityisyyttä vai yh-

dessäoloa, rauhoittumista vai toimintaa. Lisäksi selvitan leikin ja toiminnan sosiaalisuutta: toimiiko lapsi itsekseen, toisen tai toisten lasten kanssa vai haluaako hän aikuisen seuraa. Tutkin myös, käyttävätkö lapset valmiita välineitä, ei-valmiita välineitä vai toimivatko he myös ilman valmiita välineitä ja leluja, siis pelkän mielikuvituksen varassa.

Minulla ei ole tutkimuksessani tarkoitus arvottaa sosiaalisuuden tasoja tai leikkitoiminnan muotoja, vaan tutkimuksessani yksin toimiminen on yhtä arvokasta kuin yhteistoiminta. Onhan tutkimuksessani se lähtökohta, että lapset voivat valita mielipaikkojaan myös sen perusteella, että he haluavat olla yksin ja kenties rauhoittua ja levätä. Suoritan tutkimukseni kymenlaaksolaisessa päiväkodissa. Tutkimukseni on kvalitatiivinen, ja se edustaa lähinnä tapaustutkimusta. Aineistonkeruumenetelminä olen käyttänyt muun muassa haastattelua ja havainnointia. Tulokset analysoin tiloittain.

2 LAPSEN VAPAASTI VALITTAVA TOIMINTA PÄIVÄKODISSA

2.1 Lapsen osallisuus

Lapsi on perusolemukseltaan aktiivinen ja utelias, joten lasta ei yleensä tarvitse paljoa houkutella tai painostaa osallistumaan, varsinkaan jos kyseessä on hänelle itselleen merkityksellinen asia. Bardy kirjoittaa: ”Lasten osallisuuden perimmäinen kysymys on lasten mukaanotto yhteisöihin siten, että heille turvataan oppimisprosessi, joka mahdollistaa sen käsittämisen, keitä me olemme ja mihin me kuulumme ja kuinka me elämme.” Tämä edellyttää, että aikuiset ovat kiinnostuneita perustavista kysymyksistä, että aikuiset ja lapset toimivat riittävän paljon yhteisissä yhteisöissä, että lapsi nähdään ihmisenä ja häneen suhtaudutaan kunnioittavasti. (Bardy 2001, 125.)

Tulee muistaa, että osallisuus on enemmän kuin mahdollisuus osallistumiseen. Lapsella tulee olla osallistumisen lisäksi mahdollisuus vaikuttaa yhteisönsä elämään. Osallisuuden kuuluukin yhdessä elämisen kokemus. Tämän kokemuksen perustana on, että lapsi tulee kohdatuksi, hän kokee olevansa turvassa ja hänen tarpeensa tyydytetään. Olennaista lapsen osallisuuden kokemuksessa on, että lapsi kokee olevansa arvostettu, hyväksytty ja tärkeä jäsen omassa yhteisössään, kuten omassa päiväkotiryhmässään. Lisäksi lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua yhteisönsä elämään sekä tulla kuulluksi jokapäiväisissä askareissaan ja leikeissään. (Eskel & Marttila 2013, 78.)

Koska lapsen tulisi voida osallistua oman elämänsä suunnitteluun, tulisi aikuisen havainnoida lasta ja antaa hänelle vähitellen enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa oman päivänsä kulkuun. Päiväkodin henkilökunnan tulisikin luoda yhdessä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa toiminnasta mielekäs, johdonmukainen ja monipuolinen kokonaisuus, jossa lapsen omaehtoinen toiminta painottuu ja jossa luodaan suotuisat olosuhteet lapsen kasvuun ja oppimiselle. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009, 196.)

Lapsilla on parhaimmat vaikutusmahdollisuudet henkilökohtaisiin asioihinsa, kuten esimerkiksi siihen, mitä hän juo, miten paljon syö tai mitä hän haluaa leikkiä tai puuhailla. Päiväkodissa vaikutusmahdollisuuksia lapselle tarjoaa esimerkiksi vapaa leikki. (Turja 2012, 50.) Leikki on lapsen ominta toiminta-aluetta ja siinä lapsi voi ilmentää omaa ajatteluaan ja tunteitaan toimimalla itselleen luontaisella tavalla. Tällainen toiminta vahvistaa lapsen käsitystä itsestään ja lisää hänen osallistumismahdollisuuksiaan. (Hintikka, Helenius & Vähänen 2004, 20.) Vapaan leikin aikana lapset saavat muodostaa yhteisönsä itse, koska muissa tilanteissa aikuiset ohjaavat toimintaa. Lasten muodostamat yhteisöt voivat muuttua nopeasti ja ne ovat aidoimmillaan vapaan leikin tilanteissa. (Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013, 56–57.) Painotankin työssään osallisuutta siitä näkökulmasta, että lapsella on mahdollisuus valita, missä hän haluaa olla sekä mitä hän haluaa vapaan toiminnan aikana leikkiä tai tehdä.

2.2 Vapaan leikin ja vapaasti valittavan toiminnan merkitys

2.2.1 Vapaa leikki

Bergström kutsuu niin sanottuja pedagogisia leikkejä valkoisiksi leikeiksi, sillä näihin leikkeihin sisältyy usein jokin opetus aikuisen taholta. Bergströmin mukaan lapsi tarvitsee kehittyäkseen myös mustia leikkejä. Musta leikki on spontaania, inhimillistä ja vapaata leikkiä, jota ei voi säädellä tai ohjelmoida. Mustat leikit ovat edellytyksiä lapsen luovuuden kehitykselle. (Bergström 1997, 145–151.) Leikin tärkeydestä kertoo myös, että se on lapsen kasvun ja ihmismielen kehittymisen perusedellytys (Tamminen 2000, 12). Lapselle on tärkeää, että vapaa leikki jatkuu ainakin koulun aloittamiskäynnin asti ja mielellään vielä sen jälkeen. Tämä on tärkeää siksi, että tänä aikana aivoissa oleva perusta kypsyy niitä toimintoja varten, jotka ovat tärkeitä kun lapsi aloittaa koulun. (Bergström 1997, 179.)

Varsinkin toimintaleikit eri muodoissaan sisältävät liikkumisen, tekemisen ja toiminnan harjoittelua, sillä näihin leikkeihin kuuluu itsensä käyttöä leikkien ja myös iloa tuntien. Tärkeää on, että toiminta on pakotonta lapselle ja että toiminnasta puuttuu tavoitteellisuus ja suorittamisen pakko. Leikin tulee olla hyödytöntä, siis ihan vain leikkiä. Tällaisena toimintana leikki rakentaa ja vahvistaa jatkuvasti lapsen itsetuntoa. (Tamminen 2000, 13.) Lisäksi lapsi rakentaa vapaassa leikissä itseään ja identiteettiään (Hintikka ym. 2004, 27). Päivähoidossa vapaa leikki toteutuu lasten toiveiden mukaisesti, mutta leikki-tilanteet vaativat kuitenkin kasvattajan läsnäoloa, ohjausta ja valvontaa (Koivunen 2009, 41).

Vapaan leikin syntymisen edellytyksenä on tieto, että leikille on oikeasti jätetty aikaa. Lasten tulee olla perillä päiväjärjestyksestä, jotta he osaisivat suunnitella omaa toimintaansa sen mukaisesti. (Mikkola & Nivalainen 2009, 55.) Vapaassa leikissä on huomioitava, että leikki on ensin ideoitava ja rakennettava, ennen kuin varsinainen leikki voi alkaa. Lopuksi aikaa on varattava myös leikkivälineiden poiskorjaamiseen. Vapaan leikin minimiaika siirtymävaiheineen on sisäleikissä noin 45 minuuttia. Leikki-aikaa ei saa pilkkoa viidentoista minuutin pätkiksi, sillä silloin oikea aito leikki jää toteutumatta, eikä lapsilla ole tällöin mahdollisuutta hioa keskinäisiä suhteitaan. Tällöin on todennäköistä, että lasten keskinäiset suhteet jäävät ulkokohtaisiksi ja jopa kylmiksi. Tässä tilanteessa ikätoverit saatetaan kokea kilpailijoina, jolloin lapselle voi syntyä halu kiusata toisia lapsia. (Helenius & Lummelahti 2013, 221–222.)

Kun lapset toimivat omaehtoisesti, heillä tulisi olla mahdollisuus muotoilla ympäristöä tarvittavalla tavalla. Heillä tulisi olla mahdollisuus jatkaa kesken jäänyttä leikkiä tai muuta toimintaa myöhemmin. Siksi ei ole aina järkevää siivota leluja tai välineitä paikoilleen, koska uudelleen aloittaminen voi viedä paljon aikaa. Keskeneneräisten töiden esillä pitäminen helpottaa lapsia muistamaan jo tehtyjä asioita, sisäistämään ne ja myös löytämään uusia toimintamahdollisuuksia. (Karling ym. 2009, 198.) Esimerkiksi rakentaminen vie aikaa, ja leikki pääsee jatkumaan ja kehittymään eteenpäin, jos lapset saavat säästää rakennelmiaan jonkin aikaa. Tällöin aikaa jää myös vuorovaikutukseen toisten rakentajien kanssa. (Karling ym. 2009, 208.)

2.2.2 Muu vapaasti valittava toiminta

Vapaan toiminnan aikana lapsi ei aina halua leikkiä, vaan hän saattaa haluta vain olla tekemättä mitään ja rauhoittua. Tällöin hän ehkä haluaa istua sohvalla omissa olois-

saan. Lapsi tarvitseekin päivän aikana riittävästi mahdollisuuksia myös rentoutua, hilyä ja olla tekemättä mitään (Mikkola & Nivalainen 2009, 46). Vapaan toiminnan aikana lapsi voi valita myös muuta toimintaa kuin leikkiä. Hän saattaa esimerkiksi pelata lautapeliä, katsella kirjaa, piirtää tai värittää. Joskus lapsi taas hakeutuu aikuisen seuraan ja esimerkiksi pyytää aikuista lukemaan kirjaa hänelle. Toimintamahdollisuuksia luotaessa tulisi kunnioittaa lapsen temperamenttipiirteitä sekä ohjata lasta itseäänkin tunnistamaan ja arvostamaan oman luonteensa erityisyyttä. Lapsiryhmissä pitäisikin luoda toiminnallisia edellytyksiä erilaisille lapsille. (Helenius 2008, 59.)

Lyytisen mukaan lapsen ja aikuisen arkipäivän vuorovaikutustilanteet ovat tärkeitä lapsen tiedollisen kehityksen tukemisessa. Lapsen kanssa leikkiminen, pelien pelaaminen, satujen kertominen, lorujen lausuminen sekä kirjojen lukeminen ovat aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja toimintaa, jotka auttavat ja tukevat lapsen kehitystä. (Lyytinen & Lyytinen 2003, 116.)

Neljävuotias lapsi kuuntelee mielellään satuja ja hän pitää kuvakirjojen katselusta. Myös tietopuoliset kirjat kiinnostavat nelivuotiasta lasta. Lapsi innostuu myös lorusta, riimeistä ja sanaleikeistä, joten loru- ja riimikirjat ovat tarpeellisia. Tämän ikäinen lapsi tykkää piirtää, maalata, muovaila ja rakentaa. Lapsi tarvitsee kuitenkin aikuisen ohjausta, jotta hän osaisi käyttää välineitä oikein ja ettei hän satuttaisi itseään. (Riihonen 1991, 85–86.)

Viisivuotias lapsi piirtää, maalaa, leikkaa saksilla ja askartelee mielellään. Musiikin kuuntelu, pelien pelailu sekä kirjojen ja lehtien katseleminen ovat myös mieluista puuhaa. Tämän ikäinen tykkää myös harjoitella alkeellista ompelua eli kursimista. Lisäksi oikeat työkalut kiinnostavat, joten esimerkiksi nikkarointi on myös mieleistä toimintaa. Viisivuotias pystyy myös keskittymään monimutkaiseen rakenteluun. (Riihonen 1991, 90.)

3 NÄKÖKULMIA LAPSUUTEEN

3.1 Lapsen sosiaalisuus

Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, ja se tarkoittaa halua olla ihmisten kanssa. Sosiaalisilla taidoilla Keltikangas-Järvinen tarkoittaa taitoa selvittää sosiaalisista

tilanteista ja kykyä olla muiden kanssa. Sosiaaliset taidot eivät ole synnynnäisiä, vaan ne saavutetaan oppimisen kautta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17.)

Lapsen kehittyminen on yksilöllistä, sillä siihen vaikuttaa perintötekijöiden lisäksi ympäristö ja lapsen synnynnäinen temperamentti. Kun lapsen yksilöllisyys ja temperamentti tunnistetaan ja hyväksytään, niin lasta voidaan tukea käyttämään lahjakkuuttaan ja hyväksymään itsensä sellaisena kuin on, ja tällöin häntä tuetaan myös hyvään vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. (Karvonen & Lehtinen 2009, 44.) Aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa on erityisen tärkeä tunneilmapiiri, josta aikuinen on vastuussa. Välittävässä ilmapiirissä lasta suojellaan liialta levottomuudelta ja hänelle annetaan mahdollisuus keskittyä omaan tekemiseensä. (Karvonen, Sirenius & Vuorinen 2003, 85.)

Neljävuotias osaa olla ryhmässä, ja leikit muutaman lapsen kanssa sujuvat jo hyvin. Kiistoja lasten välille tulee kuitenkin herkästi, mutta lapset saattavat kyetä välillä sopimaan ne ilman aikuisen väliintuloa. Ryhmäleikeistä mieluisimpia ovat erilaiset rooli- ja mielikuvitusleikit. Neljävuotiaat pystyvät jo sopimaan, mitä leikitään ja äänestuksessa tappiolle jäänyt alkaa yleensä jo hyväksymään häviönsä. (Riihonen 1991, 84–87.) Viisivuotiaat lapset kykenevät leikkimään eri-ikäisten lasten kanssa, ja he ryhtyvät muodostamaan leikkisuhteita myös isommassa ryhmässä (Helenius & Lummelahti 2013, 99). Lasten leikkien teemat ovat sidoksissa lasten tunteisiin, minäkokemukseen ja ympäröivään elämään. Hoiva- ja seikkailuleikkien rinnalla on yleensä myös muita yleisiä teemoja, kuten ammatteihin liittyviä leikkejä. Yhteisleikeissä lapset ovat kosketuksissa myös toistensa kiinnostuksen kohteisiin. (Helenius & Lummelahti 2013, 106.) Kun lapset leikkivät keskenään, he lähettävät ja ottavat vastaan viestejä toisiltaan. Leikeissä käytetään sekä sanallista että sanatonta viestintää. Esimerkiksi erilaiset leikilliset eleet, hymyily, nauraminen ja tirsakahdukset viestittävät leikistä. (Virolainen 2014, 187.) Viisivuotiaana lapsi viihtyy mainiosti myös yksin (Riihonen 1991, 90). Myös neljävuotias lapsi saattaa leikkiä yksin. Riihosen (1991, 86) mukaan neljävuotiaan lapsen muistin ja kuvittelun kehittyminen helpottavat yksin leikkimistä.

Valitsin tutkimukseni yhdeksi luokittelukriteeriksi toiminnan sosiaalisuuden siksi, että halusin selvittää, leikkivätkö ja toimivatko lapset mielipaikoissaan yksin, rinnakkain, pareittain vai usean lapsen ryhmässä ja onko tilojen välillä tässä suhteessa eroja.

Sosiaalisuuden eri asteita yhteydessä tilojen suunnitteluun kuvaa mielestäni hyvin Kokljuschkinin kuvaama, Myrskyluodon päiväkodissa tehty tilaratkaisu, jossa esimerkiksi varastotila muutettiin leikkipaikaksi. Päiväkodissa oli paljon lapsia, jotka halusivat välillä leikkiä yksin tai pienen kaveriporukan kanssa. Isot tilat eivät antaneet tähän mahdollisuutta, joten he katsoivat, että varastotilat antaisivat mahdollisuuden yhdelle tai kahdelle lapselle vetäytyä omiin leikkeihin. Tällöin he suunnittelivat, miten varastoista tehtäisiin turvallisia leikkipaikkoja siten, että ne voisivat samalla toimia myös varastoina. Lisäksi yhdestä nukkumahuoneesta tehtiin leikkihuone viemällä sängyt pois ja korvaamalla ne patjoilla, joten päiväkotiin saatiin iso huone pelaamista, tanssimista ja rakentelua varten. (Kokljuschkin 2001, 72 - 75.)

3.2 Lapsen kognitiivinen kehitys

Kognitiiviseen kehitykseen liittyy havaitseminen, ajattelu, muisti, kieli ja oppiminen. Kieli toimii ajattelun perustana ja se mahdollistaa vuorovaikutuksen. Kielen avulla lapsi ilmaisee ajatuksiaan ja toiveitaan sekä oppii jäsentämään havaintomaailmaansa. Kielen avulla lapsi myös tutustuu ympäristöönsä ja saa siitä tietoa. Neljävuotiaana lapsi elää kyselykautta ja hän haluaa kovasti oppia uusia asioita sekä tietää miksi ja miten asiat tapahtuvat. Tässä iässä lapsi osaa käyttää 5–6-sanaisia lauseita ja hän hallitsee joitain tuhansia sanoja. (Karling ym. 2009, 134–137.) Yksilölliset erot sanavaraston hallinnassa ovat kuitenkin suuret (Riihonen, 1991, 86). Viisivuotiaana lapsi osaa kommunikoida erilaisten ihmisten kanssa ja kykenee käyttämään kieltä jo varsin joustavasti. Tällöin lapsi osaa ilmaista ajatuksiaan myös vieraille aikuiselle. Tässä iässä lapsen kyky kertoa tarinoita omista kokemuksistaan kehittyy nopeasti. Kuusivuotiaana lapsi osaa kertoa tarinoidessaan tärkeitä yksityiskohtia ja hän opettelee ymmärtämään käsitteiden erilaisia merkityksiä, mutta abstraktit käsitteet ovat silti vielä vaikeita. (Karling ym. 2009, 136–137.)

Piaget`in mukaan lapsi elää 2–6/7-vuotiaana ajattelun kehityksessä esioperationaalista kautta. Tälle kaudelle on ominaista, että lapsi ajattelee vielä usein itsekeskeisesti ja osaa nähdä asioita vain omasta näkökulmastaan. Lapsi ei myöskään ymmärrä käsitteitä, jotka eivät ole hänelle ja hänen toiminnalleen merkityksellisiä. Lisäksi lapsen on vaikeaa ajatella loogisesti tai perustella ajatuksiaan. (Karling ym. 2009, 139.)

3.3 Tytöt ja pojat

Poikien neurofysiologinen kypsyminen on hitaampaa ja erilaista kuin tyttöjen. Neurofysiologiseen kypsymiseen liittyy muun muassa kyky rauhoittua, keskittyä, käyttää työmuistia ja ohjata omaa toimintaansa. (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2008, 37.)

Cacciatoren ja Koiso-Kanttilan (2008, 38) mukaan esimerkiksi poikien suurempaa liikunnallisuutta ja sen merkitystä poikien itsetunnolle, terveydelle ja keskittymiskyvylle ei huomioida ja tunneta riittävästi etenkin päivähoidossa ja koulussa. Poikaenergian ilmentymistä tulisi tukea, kannustaa ja ohjata rakentavaan suuntaan poikamaisuuden tyrmäämisen sijaan.

Aikuisten tulisi antaa riittävästi tilaa myös lapsen luovalle ajattelulle. Sekä tytöillä että pojilla tulee olla mahdollisuus valita leluja, leikkejä ja leikkirooleja, tanssia, laulaa ja soittaa sekä keksiä satuja. Aikuisten avarakatseinen suhtautuminen sukupuoleen on tärkeää, sillä se tukee lapsen luovuutta. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 79.)

4 LAPSEN LEIKKITAIDOT

4.1 Leikin kehitys

Leikin lajit muuttuvat lapsen kasvaessa siten, että lapsi siirtyy esineleikeistä roolileikkeihin ja myöhemmin sääntöleikkeihin (Korhonen 2014, 266). Piagetin mukaan alle kolmevuotiaan lapsen leikki on toiminnallista harjoitteluleikkiä. Älyllisen kehityksen eteneminen mahdollistaa lapsen siirtymisen 3–5-vuotiaana mielikuvitusta vaativiin leikkeihin. Kehittynein leikin muoto on sääntöleikki, joka vaatii lapselta loogista ajattelukykyä ja lisäksi myös syy- ja seuraussuhteen ymmärtämistä. (Virolainen 2014, 176.)

Neljävuotiaan leikkiä värittää voimakas roolileikkien vaihe. Lapsi käyttää leikkiessään paljon ulkoisia tunnuksia esimerkiksi hattuja ja kypäroitä. Käyttäessään erilaisia välineitä leikissään, lapsi vahvistaa omaa roolissaan pysymistä ja samalla hän kertoo toisille, mikä hän tässä leikissä on. Lapsi näkee vaivaa etsiessään rooliinsa sopivia varusteita ja ponnistelee saadakseen ideansa mukaisen tilanteen rakennettua. Erityisen huomioitavaa lapsen toiminnassa on, että juuri tuo edellä mainittu ponnistelu tekee leikistä psykologisen kehityksen moottorin. Lapsi haluaa tehdä itse kaiken ja haluaa

myös onnistua. Tosin lapsen oman idean toteuttamiseen vaaditaan vielä tässä vaiheessa toisinaan aikuisen tukea ja apua. (Helenius & Lummelahti 2013, 93–94.)

Viisivuotiaan lapsen oma vaatimustaso nousee, ja hän haluaa leikkiin haasteita ja laadua. Lapsi kykenee keksimään, mitä tarvikkeita hän tarvitsee leikissään, ja hän osaa hakea tarvitsemiaan välineitä säilytyspaikasta annettujen sääntöjen mukaisesti. Viimeistään tässä vaiheessa lasta tulisi ohjata rakentamaan itse oman leikkinsä puitteet, sillä leikki saa näistä valmisteluista pysyvyyttä ja pitkäkestoisuutta. (Helenius & Lummelahti 2013, 98–99.) Lapsi alkaa 5–6-vuotiaana pitämään myös sääntöleikeistä, kuten esimerkiksi erilaisista liikuntaleikeistä. Tässä iässä lapsi kykenee jo noudattamaan sääntöjä ja ymmärtämään, että leikki onnistuu, jos sääntöjä noudatetaan. (Karling ym. 2009, 206.)

4.2 Leikin muodot

Leikin muotoja ovat yksinleikki, rinnakkaisleikki ja yhteisleikki. Yksinleikki tarkoittaa, että lapsi leikkii omaa leikkiään itsekseen. Se on siis leikkiä, jossa lapsi leikkii omaa leikkiään omilla leluillaan (Riihelä 2004, 27).

Rinnakkaisleikissä lapset eivät ole aktiivisessa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, mutta lapset kuitenkin leikkivät samanlaisilla leluilla ja samalla tavalla kuin toiset. Rinnakkaisleikissä lapsi seuraa toisten toimintaa hiljaisesti ja hän saattaa ajoittain kommentoida jotakin toisille. Vierekkäin leikki (assosiatiivinen leikki) tarkoittaa, että lapsi on jo vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Tällöin lapsi saattaa näyttää tai lainata leluaan toiselle. Tässä vaiheessa lapset eivät vielä leiki yhteisillä leikkivälineillä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 120.)

Yhteisleikissä lasten välillä voidaan havaita aktiivista vuorovaikutusta. Tällöin he leikkiessään esimerkiksi vuorottelevat, kilpailevat ja vaihtavat leluja. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 120.)

Tässä tutkimuksessa olen jaotellut yhteisleikin parileikkiin ja usean lapsen leikkiin, sillä halusin selvittää, leikkivätkö lapset esimerkiksi parhaimman kaverinsa kanssa vai suosivatko he useamman lapsen leikkejä. Sosiaalisella leikillä tarkoitan tässä tutkimuksessa rinnakkaisleikkiä ja yhteisleikkiä. Yhteisleikin olen jakanut parileikkiin ja usean lapsen yhteisleikkiin. Rinnakkaisleikkiin kuuluu siis myös vierekkäin leikki.

4.3 Leikkitaidot

Perusedellytys leikissä on se, että lapsi kykenee erottamaan leikin todellisuudesta. Yhteisleikissä lapselta vaaditaan jo moninaisia valmiuksia, kuten yhteistyötaitoja ja vastavuoroisuutta. Kun useampi lapsi leikkii keskenään, tulee heidän kyetä sopimaan leikkiin liittyvistä keskeisistä asioista, joten leikkivät lapset tarvitsevat yhteisymmärrystä siitä, miten leikki etenee. Leikissä ilmenevät ristiriidat tulee ratkaista leikkiä edistävällä tavalla, joten lapselta vaaditaan myös neuvottelutaitoa. Neuvottelutaidot ovat erittäin tärkeitä leikin jatkumisen kannalta. Lapsen tulee myös kyetä käsitteellistämään sääntöjä, jotta hän kykenisi noudattamaan roolien ja tapahtumien rakennetta. (Virolainen 2014, 187–189.)

Kaikki lapset päiväkotiryhmässä eivät osaa leikkiä keskittyneesti. Taustalla saattaa olla monenlaisia syitä siihen, miksi lapsen leikki ei suju. Lapsi ei esimerkiksi jostain syystä uskalla osallistua leikkeihin tai hän häiritsee toisten lasten leikkiä. Aikuisen on hyvä havainnoida lapsen leikkiä, sillä leikissä ilmenevä häiriö on usein merkki jostakin vaikeudesta lapsen elämässä. Aikuisen tulee tukea lasten mahdollisuutta leikkiin ja tarvittaessa olla aktiivisesti mukana lasten leikeissä. Mitä pienemmistä lapsista on kysymys, sitä enemmän aikuisen osallistumista ja mukana leikkimistä tarvitaan. (Korhonen 2014, 266.)

Päiväkodin jokaisessa ryhmässä on yleensä mukana myös sellaisia lapsia, joiden leikkiin mukaan pääseminen vaatii aikuiselta erityistä ohjausta. Tällaisia lapsia voivat olla esimerkiksi uudet tulokkaat, muista kulttuureista tulleet ja kehityksensä vuoksi erityistä huomiota vaativat lapset. Lisäksi lapsille tulee antaa riittävästi vapaan leikin aikaa, jotta suhteet ryhmässä voisivat vähitellen vakiintua ja ryhmä voisi kiinteytyä. (Heleinius & Lummelahti 2013, 95.)

Päiväkodissa lasten leikkihetket ovat aikuiselle tärkeitä havainnointitilanteita, joiden aikana hänellä on mahdollisuus oppia tuntemaan lapsia paremmin. Aikuisen läsnäolo lisää lasten turvallisuutta ja mahdollistaa myös nopean puuttumisen konfliktitilanteissa ja myös silloin, jos joku lapsista kokee tulleen kiusatuksi. (Koivunen 2009, 40.)

4.4 Lelut ja muut välineet

Hyvä lelu tuo lapselle iloa. Lisäksi se on turvallinen, monipuolinen ja se lisää lapsen mielikuvitusta. (Riihonen 1991, 22–24.) Neljävuotiaalle mieluisia leluja ovat esimerkiksi palikat, kauppaleikkitarvikkeet, erilaiset roolivarusteet, käsilaukut, pallot, pienoishahmot, nukkeleikkien oheistarvikkeet, leikkiastiat ja lääkilaukut. Lisäksi nelivuotias innostuu muun muassa muistipeleistä, piirustus- ja askarteluvälineistä, muoviluvahasta ja vesiväreistä. (Riihonen 1991, 82.)

Viisivuotias tykkää nelivuotiaan tavoin esimerkiksi pelata pallolla, leikkiä nukeilla, leikkiä roolileikkejä ja askarrella. Lisäksi viisivuotias lapsi innostuu esimerkiksi erilaisista peleistä, pelikorteista, paperinukeista, ompelukuvioista ja kirjainpalikoista. Viisivuotias on jo taitava rakentaja, joten rakennuspalikoita tulisi olla paljon ja erilaisia (Riihonen 1991, 88–90). Rakenteluleikit ovat poikien mieluisimpia leikkejä, mutta tytötkin rakentavat, jos heitä innostetaan siihen ja varmistetaan, että heille löytyy riittävästi rakentelupaikkoja ja -välineitä (Helenius & Lummelahti 2013, 135).

Leikkiin tarvitaan myös välineitä, joilla lapsi voi toteuttaa erilaisia rooleja. On hyvä tiedostaa, että välineillä on vaikutusta myös muun muassa vuorovaikutuksen laatuun ja leikkitilan melutasoon. (Helenius & Lummelahti 2013, 112.)

Lapset eivät tarvitse aina valmiita ja oikean näköisiä tavaroita, vaan he usein rakentavat tarvittavat laitteet itse. Esimerkiksi pahvilaatikoista voi rakentaa kassoja, helloja, tietokoneita, nukkekoteja ja nuken sänkyjä. Laivoja ja muita kulkuneuvoja voi rakentaa sohvista, tyynyistä, tuoleista ja matoista. Aikuisten mielestä lapsen rakentamat laitteet eivät ehkä ole niin hienoja, mutta lapsi itse kuvittelee ne täydellisiksi. (Hintikka ym. 2004, 20.) Lisäksi myös luonnonmateriaaleja voi käyttää sisäleikeissä (Helenius & Lummelahti 2013, 56). Lapsella tulee olla riittävästi materiaalia oman leikkinsä luomiseen, sillä isompi lapsi ei enää hyödy valmiiksi rakennetuista leikkinurkkauksista (Helenius & Lummelahti 2013, 99).

5 PÄIVÄKODIN FYYSISEN TILAN MERKITYS

5.1 Fyysisen tilan vaikutus lapseen

Päiväkodin fyysinen toimintaympäristö koostuu konkreettisista ja rakenteellisista tekijöistä kuten päivähoitopaikkarakennuksesta ja piha-alueesta. Sisustuksessa käytetyillä väreillä ja esimerkiksi seinien materiaaleilla on viihtyvyyden kannalta merkitystä. Lisäksi lasten viihtyvyyttä lisää tilojen sopiva lämpötila sekä tilojen kaunis ja riittävä valaistus. (Koivunen 2009, 179–180.)

Kasvattajat eivät voi useinkaan vaikuttaa päiväkodin rakenteellisiin tekijöihin, vaikka näillä on suuri merkitys lapsen hyvinvoinnille ja käyttäytymiselle (Koivunen 2009, 179–180). Ympäristö vaikuttaa kuitenkin merkittävästi lapsen kehitykseen, joten lapsen oppimiseen eivät vaikuta vain käytettävät opetusmenetelmät ja lapsen älykkyys, vaan myös konkreettinen tila ja se, millaisia mahdollisuuksia tila tarjoaa (Kokljuschkin 2001, 69). Tilat ja niissä olevat välineet ovatkin tärkeitä välillisiä tekijöitä kasvatuksessa. Lisäksi tilojen tulisi tukea päiväkodissa toteutettavaa pedagogiikkaa. (Karling ym. 2009, 198.)

Kokljuschkinin (2001, 81) mukaan aikuisten asenteet ja päiväkodin tilaratkaisut suosivat tietyntyyppisiä leikkejä, esimerkiksi roolileikkejä, kotileikkejä ja rakenteluleikkejä. Kuitenkin päiväkodeissa tulisi olla mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin, niin paikallaan pysyviin leikkeihin ja toimintaan kuin myös liikettä ja ääntä sisältäville toiminnoille. Lapsen kehitystä edistää parhaiten ympäristö, joka sisältää toiminnallisia, tilallisia ja elämyksellisiä virikkeitä ja jossa lapsen yksilölliset tarpeet on mahdollisuuksien mukaan huomioitu. (Kokljuschkin 2001, 69–71.) Lapset arvostavat tiloja, joissa voi liikkua sekä myös pieniä tiloja, joissa voi leikkiä, peuhata ja rakentaa majoja (Karling ym. 2009, 198).

Kokljuschkinin (2001, 70–71) mukaan voimme lasten kanssa yhdessä suunnittelemla oppimisympäristöä vaikuttaa siihen, miten lapset kokevat olonsa päiväkodissa.

Myös Hakkarainen sanoo, että tärkeä osa aikuisten ja lasten yhteistoimintaa on, kun he yhdessä muokkaavat fyysistä ympäristöä eri keinoilla sopivaksi lasten leikkimaailmaa varten (Hakkarainen 2004, 166). Päiväkodin tilojen sisustuksessa ja välineiden hankinnassa on tärkeää ottaa huomioon lasten toiveet ja lasten vapaan toiminnan tarpeet (Karling ym. 2009, 198).

5.2 Tilojen muunneltavuus

Tiusanen väittää, että suomalaisissa päiväkodeissa on haittana ryhmähuoneiden pienenus ja vähäinen jakotilojen käyttö. Päiväkodeissa tarvitaan toisaalta tilavia kokoon-tumistiloja ja toisaalta pieniä yksilötiloja. (Tiusanen 2008, 92.) Päiväkodin tiloja tulisi voida muunnella lasten ja toiminnan tarpeiden mukaisesti. Suuri huone voidaan jakaa eri toimipisteisiin, jolloin lapsen on helpompi hahmottaa tilan tarjoamat mahdollisuu-det. (Karling ym. 2009, 198.) Lapset tarvitsevat leikkiessään rajatun ja muokattavan tilan. Ison tilan voi jakaa esimerkiksi penkeillä, verhoilla, sermeillä tai patjoilla. (Mik-kola & Nivalainen 2009, 55.)

5.3 Valaistus ja värit

Riittävä ja oikein valittu valaistus on tärkeää tarkkuutta vaativien toimintojen ja lasten hyvinvoinnin kannalta. Valaistuksen avulla voidaan vaikuttaa myös tunnelmaan. Esi-merkiksi valaistusta himmentämällä saadaan aikaan rauhallinen tunnelma, joka auttaa lapsia rauhoittumaan lepohetken aikana. (Saarsalmi 2008, 63.)

Vaikka päiväkodissa käytettävien värien avulla voidaan luoda lasten mielikuvitusta kiehtovia näkymiä ja käytettävä väriasteikko voi olla iloisempi kuin aikuisten maail-massa, ei kuitenkaan tule käyttää liikaa värejä. Mielekkäältä valinnalta tuntuu, että leikkivälineet ovat värikkäitä ja seinäpinnat rauhallisempia väritykseltään. Huolella harkittujen värien, valojen ja muotojen sijoittelulla voidaan huolehtia siitä, että lapset ja henkilökunta säästyvät stressaavalta värikylläisyydeltä. Kaikkein pienimpien lasten ympäristössä värien käyttö tulisi rajoittaa pastelliväreihin, jolloin he voisivat vähitel-len näkökyvyn kehittymisen myötä kasvaa isompien maailmaan. (Rihlama 2000, 84.)

Lasten ympäristössä tulisi olla myös luonnon väristä puuta, joka elävine pintoineen kiihdyttää mielikuvitusta (Rihlama 2000, 84). Myös Salosen (2010, 27) mukaan luon-toelementtejä kannattaa tuoda sisätiloihin, sillä jo pelkät luontokuvat vaikuttavat fy-siologisiin toimintoihin myönteisesti, esimerkiksi jännittyneisyyttä alentaen.

5.4 Melu ja äänieristys

Lasten äänien lisäksi päiväkotien tekniset laitteet saattavat aiheuttaa pitkäkestoista ja tasaista melua, joka rasittaa kuuloelimiä. Usein esimerkiksi ilmanvaihdon liiallinen ja

hallitsematon tehostaminen voi aiheuttaa äänihaittoja voimistuneen suhinan muodossa. Jos päiväkodin tila on akustiikaltaan huono, puheen ymmärrettävyys heikkenee, mikä taas johtaa äänen korottamiseen ja sitä kautta melun lisääntymiseen. (Saarsalmi 2008, 64.) Lapsella tulisikin olla mahdollisuus olla myös yksin ja erillään ryhmästä hoitopäivän aikana. Tämän vuoksi päiväkodeissa tulisi olla rauhallisia huoneita, joista kuitenkin on pulaa lähes jokaisessa päiväkodissa. (Tiusanen 2008, 92.) Riittävän hyvien akustisten olosuhteiden aikaansaaminen edellyttää usein ääntä vaimentavien materiaalien asettamista kattoon ja mahdollisesti myös seinille. Äänenvaimennusmateriaalia valitessa on tärkeää varmistaa, että se soveltuu myös allergisille ihmisille. (Saarsalmi 2008, 64.)

5.5 Päiväkodin eteistilaa koskeva tutkimus

Kasvatusinstituutioiden fyysisiä tiloja on tutkittu aiemmin varsinkin etnografisessa tutkimuksessa (Alasuutari 2009, 66). Esimerkiksi Markström (2005, 2007) on etnografista lähestymistapaa edustavissa tutkimuksissaan tutkinut päiväkodin eteistilaa ja analysoinut, miten tila jäsentää ja määrittää monia päivittäisiä tapahtumia, niihin osallistuvia henkilöitä sekä heidän kanssakäymistään. Markströmin mukaan eteistila tekee olennaisella tavalla näkyväksi päiväkotia yleisimminkin luonnehtivan seikan eli sen, että päiväkotia on paikka, jossa kohtaavat yksityinen ja julkinen sekä kansalainen ja organisaatio. (Markström 2005, 2007; tässä Alasuutari 2009, 66–67.)

5.6 Mielipaikkakokemus

Relphin (1976; Aura ym.1997, 127) mukaan ihmisen kokiessa jonkin paikan omakseen, kokemukseen liittyy yleensä osallisuuden tunne. Tunne on yleensä huomaamaton tuttuuden ja omassa ympäristössä viihtymisen tunne. (Aura ym. 1997, 127).

Hart (1979) tarkkaili kahdeksankymmenenkuuden 4–11-vuotiaan lapsen toimintaa ja liikkumista lähiympäristössä. Puolentoista vuoden ajan hän selvitti lasten tapaa kokea lähiympäristönsä. Lisäksi hän selvitti, mitä lapset tietävät lähiympäristöstään sekä mitä tunteita paikkoihin liittyi. Tutkimusmenetelminä hän käytti mm. haastattelua ja päiväkirjoja. Lisäksi yhtenä menetelmänä hänellä oli yhdessä lasten kanssa kulkeminen ja käyminen heidän mielipaikoissaan. (Hart 1979, 25–37.)

Tutkimuksen mukaan lapset pitivät mieluisiksi valituista paikoista sen vuoksi, että niissä saattoi leikkiä, koska niissä oli sosiaalista toimintaa tai koska niistä saattoi ostaa jotakin tai koska paikan ulkonäössä tai sen tuottamissa tunteissa oli jotakin mieluisaa (Hart 1979, 160). Tapauksertomuksissa kuvattiin, miten lapset olivat kiintyneet paikkoihin. Tästä esimerkkinä, miten mielipaikan tärkeän puun kaataminen järkytti 7-vuotiaista poikaa. Poika huusi: ”Se oli meidän puumme, leikimme sen alla koko ajan – se on epäreilua, emme edes tienneet, että se kaadettaisiin”. Isä osasi helpottaa lapsen oloa kertomalla, että puu oli elänyt jo 100 vuotta ja kehoittamalla poikaa laskemaan puun vuosirenkaat. (Hart 1979, 283.)

Hartin tutkimuksessa mielenkiintoista oli, että monet lapsista pitivät tärkeimpinä paikkoinaan niitä, jossa he halusivat olla yksin. Yksinolopaikkoja oli kodin lisäksi myös lähiympäristössä. Esimerkkinä tällaisista paikoista Hart mainitsee suuren puun, kukulan ja kiven. (Hart 1979; tässä Korpela 1995, 4.) Kiinnostava esimerkki on myös kymmenvuotiaan tytön paikkakokemus. Tyttö kertoi, että kun äiti huutaa hänelle ja käskää häntä menemään omaan huoneeseensa, tyttö meneekin omaan paikkaansa pöydän alle ompeluhuoneeseen (sewing room) (Hart 1979, 171).

Korpela on tutkinut 17–18-vuotiaiden mielipaikkoja, joista monet nimesivät mielipaikoikseen sellaiset paikat, joihin mennään kaverin, seuran tai toiminnan vuoksi. Tällaisia paikkoja olivat muun muassa tavaratalot, diskot, urheilupaikat ja kokoontumistilat. Tässäkin tutkimuksessa kuitenkin monet valitsivat paikkoja, joihin vetäydytään olemaan yksin. Tällaisia paikkoja olivat erityisesti koti ja oma huone, oma nurkkaus tai tietty tuoli. Lisäksi mielipaikkoja olivat myös luontopaikat, kuten metsä, puisto, kesämökki tai rantakivi. (Korpela 1995, 6–7.)

Mielipaikkaan mentiin muun muassa selvittelemään ajatuksia ja rauhoittumaan henkisesti tai fyysisesti rasittavan tapahtuman, esimerkiksi riidan jälkeen. Lisäksi mielipaikkaan meneminen itsetuntoa tai minuutta uhkaavan tilanteen jälkeen tuotti turvallisen ja miellyttävän tunteen. Siellä sai olla oma itsensä, selvittää ajatuksiaan ja tunteitaan sekä keskittyä asioihin. Lisäksi mielipaikassa sai käyttää mielikuvitustaan ja muistella vaikka menneisyyttään. Näillä keinoin saavutettiin turvallinen ja mielihyvänsävyinen olotila ja voitiin työstää minäkokemuksen eheyttä uhanneita tilanteita. (Korpela 1995, 7–8.)

Tässä tutkimuksessa tarkoitan mielipaikalla päiväkodin sisällä olevaa tilaa tai paikkaa, jonka lapsi kokee mieluisaksi ja kivaksi paikaksi.

6 PÄIVÄKODIN LEIKKITILOJEN KUVAUS

6.1 Legohuone

Legohuone (liite 5) on suorakaiteen muotoinen tila, jonka koko on 3,8 m * 4,8 m. Tilan keskiosassa on kiinteä, lattiaan upotettu legolaatikko, jonka koko on 1,58 m * 1,58 m. Legolaatikossa on pikkulegoja. Yhdellä seinustalla on lähes seinän levyinen ikkuna, jossa on sälekaihtimet. Lattialla on sinikeltainen Nalle Puh -liikennematto. Katossa on valkoisia äänieristyslevyjä ja kaksi loistelamppua. Seinät ovat keltaista tiiltä, lattia on sinistä laattaa ja katto on valkoinen.

6.2 Laulusali

Laulusalin salitila on noin 7,5 m * 5,35 m. Lisäksi salissa on koroke, joka ei ole lasten käytössä. Korokkeella on mm. piano, musiikkistereot ja siellä säilytetään myös soittimia. Laulusalin puolella (liite 6) on lapsille parkkitalo ja pikkuautoja, kaksi laatikkoa isoja legoja, yksi laatikko leikkiastioita ja pieni hyllykkö, jossa on kirjoja ja leikkiastioita. Lisäksi siellä on mahdollisuus kasata puinen junanrata ja leikkiä junaleikkiä. Tilassa on myös kaksi pientä rottinkituolia ja pieni rottinkipöytä, joita lapset voivat käyttää leikeissään. Lisäksi niitä käytetään, kun salissa vietetään lasten syntymäpäiviä. Tällöin syntymäpäiväsankari saa istua tuolissa ja valita jonkun lapsista istumaan toiseen tuoliin.

Laulusalin katossa on valkoisia äänieristyslevyjä, kuusi kohdevalaisinta ja kahdeksan riippuvaa valaisinta. Salin kattoon, valaisimien väliin, on ripustettu punainen kangas, joka antaa väriä ja luo pehmeyttä tilaan. Korokkeen puolella on kolme katossa kiinni olevaa valaisinta. Lisäksi ikkunaverholaudan takana on loisteputkivalaisin.

Laulusalin lattia on sininen ja lattialla on kaksi sinistä mattoa. Tilan seinustalla on matalat penkit, joissa lapset istuvat lauluhetkien ja muiden tapahtumien aikana. Oviaukko on leveä ja siihen on kiinnitetty toispuoleisesti valkoinen verho. Ikkuna on suuri ja siinä on lilan väriset sivuverhot ja samanvärinen yläkappa. Seinät ovat keltaista tiiltä.

6.3 Ruokailuhuone

Ruokailuhuone (liite 7) on noin 5,9 m * 5,5 m kokoinen tila, jossa on lasten ruokapöydät ja pöytien ympärillä lasten tuolit. Lisäksi tilassa on kirjahylly, jossa on lauta-, muisti- ja palapelejä sekä muovailutarvikkeita. Kirjahyllyn vieressä on sohva ja sohvavan takana on lämpöpatteri ja ikkuna, jossa on ylhäällä verho. Kappa ulottuu seinästä seinään, ja siinä on valkoisella pohjalla sinipurjeisia ja punavalkoraitaisia purjeveineitä. Sovhan vieressä on pieni pöytä ja satulatuoli, jossa ruokaa jakava aikuinen istuu ruoka-aikoina. Viereisellä seinustalla on kaksi pöytää ja kaksi tuolia, joita aikuiset voivat käyttää jakaessaan ruokaa. Seinän vieressä on myös lokerikkokaappi, jossa jokaisella lapsella on oma laatikko, joissa he säilyttävät piirustusvihkojaan. Seinustalla on matala kirjahylly, jonka ylähyllyllä on lapsille kirjoja ja keskihyllyllä on palapelejä.

Ovien välissä olevalla seinustalla on korkeat ovelliset kaapit. Niissä säilytetään monenlaista tavaraa, mutta lapsille siellä on saatavilla lähinnä piirustuspaperit, värikynät, sakset, liimat ja joitain askarteluvälineitä. Ruokailuhuoneen katossa on viisi roikkuvaa lamppua ja kaksi pitkää loisteputkivalaisinta. Lisäksi katossa on 12 valkoista äänieristyslevyä. Seinissä on myös kaksi suurta kehystettyä kiinnitystaulua, joista toiseen on ripustettu lasten värituskuvia ja toiseen lasten askartelemat satulinnut.

6.4 Lepo- ja leikkihuone

Lepo- ja leikkihuone on noin 7 m * 6 m kokoinen tila (liite 8). Huoneessa on lasten sängyt seinien vierustalla. Tilan päädyssä on puoliympyrän muotoinen alue, jossa on liukumäki. Liukumäen alle jää leikki-tila, jossa on pieni puinen hella, leikkikiskiallas, pöytä, tuolit ja pino pieniä patjoja sekä tynnyjä ja peittoja. Lisäksi siellä on nukkeja ja leikkiastioita. Tässä syvennyksessä on lämpöpatterit.

Lepuhuoneen keskellä on kolme pitkää penkkiä, joiden keskelle ja ympärille jää vapaata tilaa. Huoneen yhdessä nurkkauksessa on nojatuoli, jossa lepoaikaan vaihtava aikuinen voi istua. Tuolin takana on piironki, jonka päällä on cd-soitin ja piirongin laattikoissa on cd-levyjä. Piirongin päällä on kirjoja, joita aikuinen lukee lapsille lepoajan alussa.

6.5 Kotileikkihuone

Kotileikkihuone on kooltaan noin 4,6 m * 4,0 m. Siellä on pieni puinen leikkihella, pieni kulmakaappi, pieni korihylly, pöytä ja 5 lasten tuolia. Pöydän vieressä on matala hylly, jonka päällystää lapset käyttävät työtasona esimerkiksi tehdessään leikkiruokia. (liite 9).

Kotileikkihuoneessa on ikkuna, jossa on sälekaihtimet. Ikkunan alla on lämpöpatteri. Ikkunaa vastapäisellä seinällä on kehystetty kiinnitystaulu, jossa on lasten piirustuksia. Lisäksi tilassa on sohva ja aikuiselle tarkoitettu, normaalin kokoinen tuoli. Kotileikkihuoneessa on lapsille seuraavanlaisia leluja: nukenvaunuja, vauvanukkeja, nukeen vaatteita, nukeille petivaatteita ja pieniä patjoja, pöytäliinoja sekä peittoja. Lisäksi siellä on leikkiastioita, käytöstä poistettuja ketsuppi ym. purkkeja sekä leikkiruokia, käytöstä poistettu luuripuhelin, leikkiautoja ja muovisia pieniä lohikäärmeitä.

Lattian materiaali on sinistä muovimattoa ja yhden seinän vierustalla lattiamateriaalina on käytetty sinistä laattaa. Lattialla on matot, jotka ovat väriltään vaaleanpuna-harmaa-sinisävyisiä. Sohvan takana olevalla seinustalla on paloista koostuva ikkuna, josta on näkymä legohuoneeseen. Kotileikkihuoneen katto on lautaa, ja katossa on valkoisia ääntä eristäviä levyjä. Valaistuksena on kaksi loisteputkilamppua.

6.6 Barbileikkinurkkaus

Barbileikkinurkkauksessa, joka sijaitsee käytävällä olevassa levennyksessä (liite 10), on pöytä ja kaksi tuolia. Pöydän yläpuolella katosta roikkuu lamppu ja seinässä on pyöreä peili ja lisäksi seinään on kiinnitetty kaksi koria, joissa on muovisia viherkasveja. Nurkkauksessa on myös pieni kirjahylly, jossa on kirjoja ja pelejä. Jalallisessa avolaatikossa on barbinukkeja ja toisessa laatikossa on barbin vaatteita. Seinät ovat keltaista tiiltä ja lattia on sinistä muovimattoa. Seinällä on molemmiin puolin käytävää pyöreät lamput.

6.7 Nukketaloleikkipaikka

Nukketaloleikkipaikka sijaitsee laulusalin oven vieressä käytävällä. Pöydällä on nukketalo ja erilaisia pieniä puisia nukkeja ja nukketalon huonekaluja ym. nukketalon va-

rusteita. Pöydän edessä on kaksi tuolia, joissa lapset voivat istua leikkiessään nukketalolla (liite 11).

6.8 Pikkukeittiö

Pikkukeittiö (liite 12) on keittiötila, jossa on lasten ruokapöytä ja 10 lastentuolia. Seinustalla on pienempi pöytä. Keittiössä on normaalin korkuinen, kapea sähköhella ja normaalin kokoinen tiskipöytä ja yläkaapit. Toisella seinustalla on normaalin korkuinen työtaso. Lisäksi varustukseen kuuluu jääkaappi ja mikroaaltouuni. Pikkukeittiössä pidetään muun muassa esikoululaisten kokkipajaa. Tilaa käytetään myös ruokailutilana, jossa osa lapsista syö lounaan ja välipalan. Lisäksi keittiötä käytetään askartelutilana ja leikkipaikkana silloin, kun siellä ei ole kokkipajatoimintaa.

Jalallisessa avolaatikossa on Jovo Toys -rakennuslevyjä. Lisäksi lapset voivat leikkiä tilassa barbinukeilla, pikkuautoilla tai katsella kirjoja vapaan leikin ja toiminnan aikana. Lapset saavat tuoda pikkukeittiöön leikkivälineitä mm. barbileikkinurkkauksesta (nukkeja, kirjoja ja pikkuautoja).

Tila on mitoitettu aikuisille (keittiölaitteet, tiskipöytä ja työtaso) lukuun ottamatta ruokapöytää, tuoleja ja sivuseinustalla olevaa pöytää. Huoneen lattia on vaaleaa muovimattoa ja siinä on vaaleansininen matto. Pikkukeittiössä on kaksi ikkunaa, joissa on sälekaihtimet ja siniset verhokapat ikkunan yläosissa. Katossa on kuusi äänieristelyä. Valaistuksena on kaksi roikkuvaa lamppua ja kaksi loisteputkilamppua.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1 Tutkimusprosessin alkuvaihe

Suoritin tutkimukseni aineiston keruun päiväkodissa harjoittelujaksoksi, 10.3.2014–2.5.2014, aikana. Koska aika oli rajallinen, suunnittelin hyvissä ajoin aineiston keruun ajankohtaa ja järjestystä.

Saatuani tutkimusluvan (liite 1) 26.3.2014, aloin jakaa lasten vanhemmille saatekirjeitä (liite 2), joissa kerroin tutkimuksestani ja jonka ohessa oli lupakysely lapsen osallistumisesta tutkimukseen. Sain siis ensin suullisen tutkimusluvan, ja myöhemmin lupa tuli minulle kirjallisena. Viikolla 14, kun olin saanut luvat vanhemmilta ja lapsilta it-

seltään, aloin kartoittamaan haastatteluin lasten mielipaikkoja. Lisäksi ryhdyin heti tutkimusluvan saatuani kartoittamaan myös päiväkodin leikkitiloja.

7.2 Tutkimuskohde

Tutkimuskohteena on 4–5-vuotiaiden lasten vapaa leikki ja muu vapaasti valittava toiminta heidän mielipaikoissaan. Tutkimuksen toteutuspaikka on kymenlaaksoalaisen päiväkodin sisätilat.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Mitkä ovat lasten mielipaikkoja päiväkodin sisätiloissa ja miten he kuvailevat mielipaikkojaan?
- 2) Mitä lapset tekevät mielipaikoissaan vapaan leikin ja muun vapaasti valittavan toiminnan aikana?
- 3) Toiminnan sosiaalisuus: toimiiko lapsi itsekseen vai muiden lasten kanssa?
- 4) Millaisia välineitä lapsi käyttää vapaan leikin ja -toiminnan aikana?

7.3 Tutkimuksen taustaa

Opinnäytetyöni tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tässä tutkimusmenetelmässä lähtökohtana on todellisen elämän moninaisuuden kuvaaminen. Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käytettäessä pyritään kohdetta lähestymään ja tutkimaan kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.) Kvalitatiivisen tutkimuksen lajeista tutkimukseni edustaa lähinnä tapaustutkimusta. Tapaustutkimuksessa valitaan kohteeksi yksilö, ryhmä tai yhteisö ja yksittäistapausta tutkitaan yhteydessä ympäristöönsä. Yksittäistapausta tutkitaan luonnollisissa tilanteissa ja aineistoa kerätään esimerkiksi haastattelemalla ja havainnoimalla. (Hirsjärvi ym. 2007, 131.)

Suoritin tutkimukseni kymenlaaksoalaisen päiväkodin 3–5 -vuotiaiden ryhmässä. Kuitenkin jätin kolmevuotiaat tutkimukseni ulkopuolelle, sillä tutkimukseni aikana kolmevuotiaita oli ryhmässä vain yksi, ja hänkin oli vain satunnaisesti paikalla. Valitsin alun perin tutkimukseeni mukaan 12 lasta, joiden vanhemmilta kysyin lupaa kirjalli-

sesti saatekirjeen ohessa olevalla lupakaavakkeella. Lapset valikoituivat mukaan sillä perusteella, että he olivat tutkimukseni aikana päiväkodissa hoidossa, eivätkä olleet esimerkiksi useasti vapaapäivillä tai lomilla. Yksitoista perhettä palautti lupakaavakkeen ja he myös antoivat luvan lapsensa osallistumiseen. Kysyin myös jokaiselta lapselta erikseen, haluaako hän osallistua tutkimukseen. Kysyessäni lapselta, haluaako hän osallistua, pyrin käyttämään lapselle ymmärrettävää kieltä ja selittämään, mitä tutkin ja mitä tutkimuksen aikana tehdään. Yksi lapsista kieltäytyi, joten lopulliseksi otokseksi jäi 10 lasta. Lapsista kuusi on viisivuotiaita, kolme neljävuotiasta ja yksi tutkimukseen osallistuvista lapsista oli ehtinyt täyttää 6 vuotta.

7.4 Aineistonkeruun kuvaus ja menetelmät

Tutkimuksessani aineistonkeruu jakautui viiteen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe oli satulinnun askartelutuokio, jonka pidin koko lapsiryhmälle. Kuitenkin tarkoituksena oli, että tutkimukseen osallistuvat lapset saisivat käyttää omia lintujaan tutkimuksessa. Toinen vaihe oli lasten mielipaikkojen selvittäminen ja kolmannessa vaiheessa kartoitin päiväkodin leikkitilat. Neljännessä vaiheessa havainnoin vapaan leikin ja toiminnan ilmentymistä lasten mielipaikoissa ja viidennessä vaiheessa valokuvasin lasten mielipaikat.

Tutkimukseen osallistuneet lapset saivat käyttää askartelemiaan satulintujaan (liite 13) tutkimuksen aikana, sillä aloitin tutkimuksen leikin varjolla. Leikin nimi oli ”Linnun paras pesäpaikka”. Selvitin ensin kunkin lapsen mielipaikan kysymällä, mikä on kivoin paikka päiväkodissa ja sen jälkeen lapsi sai viedä oman lintunsa mielipaikkaansa. Jokainen lapsi vei yksitellen lintunsa, sillä muuten lapset olisivat saattaneet seurata toistensa esimerkkiä ja olisivat mahdollisesti vieneet lintunsa samaan paikkaan kuin toinen lapsi. Merkitsin mielipaikan ylös lapsen henkilökohtaiseen haastattelukaavakeeseen (liite 3), ja kiinnitin linnun tilan seinään siihen paikkaan, minkä lapsi minulle osoitti. Tämän jälkeen kysyin lapselta, miksi tämä paikka on kiva paikka. Lisäksi kysyin, mitä täällä on kiva tehdä. Kirjasin vastaukset ylös sellaisena, kuin lapsi ne minulle sanoi.

Kun olin kartoittanut jokaisen lapsen mielipaikan, aloin havainnoimaan vapaan leikin ja toiminnan tilanteissa, leikin ja toiminnan sosiaalisuuden tasoa ja lelujen, muiden välineiden ja ei-valmiiden välineiden käyttöä kyseisissä tiloissa. Lisäksi havainnoin, millaisia leikkejä ja toimintoja mielipaikoissa suosittiin vai haluttiinko niissä vain olla,

rauhhoittua. Olin kiinnittänyt satulinnut tilan seinään siksi, että lapsilla olisi mukava nähdä oma askartelutyö seinällä, mutta myös siksi, että minun olisi havainnoidessani helppo hahmottaa nopeasti, ketkä ovat valinneet oman mielipaikkansa juuri kyseisestä tilasta. Lopuksi valokuvasin lasten mielipaikat, jotta saisin lisämateriaalia aineiston analysointia varten. Lisäksi valokuvat helpottavat tutkimuksen lukijaa hahmottamaan, millaisia paikkoja lapset valitsivat mielipaikoikseen. Myös päiväkodista toivottiin valokuvia työhöni.

7.4.1 Haastattelu

Pyrin tekemään haastattelun mahdollisimman helpoksi lapsille ja siksi esitin vain kolme kysymystä. Lisäksi pyrin muotoilemaan kysymykset riittävän lyhyiksi ja muutenkin sellaisiksi, että lapsen on helppo ne ymmärtää. Pyrin myös luomaan haastattelutilanteen mahdollisimman rauhalliseksi, kiireettömäksi ja miellyttäväksi. Hirsjärven ym. (2007) mukaan pari- ja ryhmähaastattelutilanteissa haastateltavat ovat luontevampia ja vapautuneempia kuin yksilöhaastattelussa. Lisäksi lapset saattavat aristella ja vierastaa haastattelutilannetta. (Hirsjärvi ym. 2007, 205–206.) Jouduin kuitenkin toteuttamaan haastattelun yksilöhaastatteluna sen vuoksi, että ryhmähaastattelussa toisten lasten mielipiteet olisivat olettamukseni mukaan vaikuttaneet haastateltavan vastauksiin. Haastattelussa kysyin lapsilta kolme kysymystä:

1. Mikä on kivoin paikka päiväkodissa?
2. Miksi tämä on kiva paikka?
3. Mitä täällä on kiva tehdä?

Näiden kysymysten avulla sain selvitettyä lapsen mielipaikan sekä mielipiteen kyseisestä paikasta.

Ennen haastattelua kerroin lapselle, että haemme yhdessä hänen askartelemansa satulinnun ja menemme ensin päiväkodin eteiseen (tässä tapauksessa tuulikaappi, joka voi olla lapselle käsitteenä vieras, joten en käyttänyt sitä sanaa) ja siellä mietimme päiväkodin kivointa paikkaa. Tuulikaapissa kysyin lapselta, että mikä on päiväkodin kivoin paikka. Kun olin saanut vastauksen, lähdimme lapsen valitsemaan paikkaan. Lapsi sai sitten itse valita, mihin kohtaan seinälle hän halusi linnun kiinnitettävän. Tämän jäl-

keen istuimme alas ja ihastelimme lintua. Sitten kysyin lapselta, että, miksi tämä paikka on kiva ja vielä toisen kysymyksen: ”Mitä täällä on kiva tehdä?”.

Haastattelutilanteessa huomasin tutkimuksessani sellaisen epäkohdan, että haastattelin kolme ensimmäistä lasta pikkukeittiössä (tila oli silloin tyhjä ja ovi oli kiinni), joka on yksi leikki/toimintatila. Aloin pelätä, että haastattelupaikka voisi mahdollisesti vaikuttaa mielipaikan valintaan. Olettamukseni tällöin oli, että joku lapsista saattaisi hämmennyksen vallassa valita juuri sen tilan, missä haastattelun ensimmäinen kysymys esitetään. Jotta haastattelupaikka ei ohjailisi kenenkään valintaa, muutin haastattelupaikkaa siten, että loput haastattelut tein päiväkodin tuulikaapissa, jossa oli penkki ja joka oli myös rauhallinen tila.

7.4.2 Havainnointi

Havainnoinnin avulla voidaan saada suoraa ja välitöntä tietoa muun muassa yksilöiden ja ryhmien toiminnasta ja käyttäytymisestä. Sen avulla voidaan tutkia todellista elämää luonnollisessa ympäristössä. (Hirsjärvi ym. 2007, 208.) Havainnointi sopii menetelmäksi myös silloin, kun tutkitaan esimerkiksi nopeasti muuttuvia tilanteita, lapsia ja nuoria (Vilkka 2007, 38).

Havainnoinnilla hain vastausta siihen, mitä lapset tekevät mielipaikoissaan. Selvitin havainnoinnin avulla, onko leikki tai muu toiminta luonteeltaan sosiaalista vai haluaako lapsi toimia itsekseen vai hakeutuuko hän kenties aikuisen seuraan. Havainnoin myös sitä, että leikkivätkö ja toimivatko lapset pareittain vai usean lapsen ryhmässä. Lisäksi selvitin havainnoimalla toiminnan sisältöä, eli millaisia leikkejä lapset leikkivät ja mitä muuta he tekivät mielipaikoikseen valitsemisessaan tiloissa. Lisäksi havainnoin myös sitä, käyttääkö lapsi toimiessaan leluja ja valmiita välineitä tai ei-valmiita välineitä vai toimiiko hän kenties ilman välineitä, pelkän mielikuvituksensa varassa.

Lapset tiesivät, että olin harjoittelijana päiväkodissa ja havainnoinnin alkaessa olin ollut siellä kolme viikkoa. Oman tulkintani mukaan lapset pitivät minua yhtenä toimintaa ohjaavana ja leikkitilanteita valvovana aikuisena. Tosin jouduin kirjoittamaan havainnointejani ylös havainnointikaavakkeelle (liite 4) ja tämä aiheutti kaksi kertaa kiinnostusta lapsissa (molemmilla kerroilla eri lapsi). Ensimmäisellä kerralla lapsi kysyi: ”Mitä sinä teet?”. Toisella kerralla lapsi kysyi: ”Mitä sinä kirjoitat?”. Ennen kuin ehdin vastata, eräs lapsi sanoi muille: ”Mari tekee tutkimusta ja siksi se kirjoittaa.”

Kysyin lapsilta, että muistavatko he, että kysyin heiltä kivoimpia paikkoja päiväkodissa ja mitä niissä paikoissa on kiva tehdä. Nyt olin siis seuraamassa, ”mitä täällä on kiva tehdä ja kirjoitan niitä paperille”. Lapset tyytyivät vastaukseen. 25 havainnointikerasta kaksi kertaa lapset olivat kiinnostuneita siitä, mitä teen tai kirjoitan havainnointitilanteessa.

Havainnoinnissa kiinnitin huomiota myös siihen, että yksi legohuoneen mielipaikkaan valinnut lapsi ei kertaakaan leikkinyt legohuoneessa. Tämä herätti minut pohtimaan oliko haastattelutilanteessa kuitenkin jotakin sellaista, että lapsi ei kyennyt ilmaisemaan omaa todellista mielipaikkaansa.

7.5 Luokittelukriteerit

Havainnoidessani lasten toimintaa, käytin seuraavanlaisia luokitteluja:

Luokittelu 1: Mitä lapsi tekee mielipaikassaan:

Leikkii / tekee jotain muuta

Jos lapsi tekee jotain muuta, niin kuvaan lyhyesti, mitä hän tekee.

Muulla toiminnalla tarkoitan tässä tutkimuksessa, että lapsi tekee jotain muuta kuin leikkii. Hän saattaa esimerkiksi piirtää, värittää, maalata, askarrella, katsella kirjoja, levätä tai kuunnella musiikkia.

Luokittelu 2: Toiminnan sosiaalisuus:

-Lapsi leikkii tai toimii: itsekseen/toisen tai toisten lasten kanssa/hakien aikuisen seura

-Leikin muoto: yksinleikki/rinnakkaisleikki/parileikki/usean lapsen leikki. Tai muun toiminnan muoto: yksin/rinnakkain/pareittain/usean lapsen ryhmässä

Lapsi leikkii tai toimii itsekseen tarkoittaa, että havainnoimani lapsi leikkii omaa leikkiään omilla leluillaan. Leikin aikana hän saattaa ottaa kontaktia aikuiseen, esimerkik-

si näyttämällä tälle leluaan, mutta hän ei kuitenkaan leiki tai toimi aikuisen kanssa. Hän ei myöskään ota kontaktia muihin lapsiin.

Lapsi leikkii/toimii toisen tai toisten lasten kanssa tarkoittaa, että lasten toiminta tapahtuu sellaisen välimatkan päässä toisistaan, että normaalilla puheäänellä kommunikointi on mahdollista. Lisäksi lasten välillä on sanallista tai sanatonta kommunikointia. Esimerkkinä, että rakentelutilanteessa lapsi näyttää rakennelmaansa toiselle lapselle ja tämä reagoi jotenkin, esimerkiksi nyökkää tai hymyilee. Leikkimuodoista tämä vastaa tutkimuksessani rinnakkaisleikkiä, parileikkiä ja yhteisleikkiä.

Tässä tutkimuksessa olen jaotellut yhteisleikin parileikkiin ja usean lapsen leikkiin, sillä halusin selvittää, leikkivätkö lapset esimerkiksi parhaimman kaverinsa kanssa vai suosivatko he useamman lapsen leikkejä. Olen jaotellut myös muun toiminnan eri muotoihin edellä mainitusta syystä.

Sosiaalisella leikillä tarkoitan tässä tutkimuksessa rinnakkaisleikkiä ja yhteisleikkiä. Yhteisleikin olen jakanut parileikkiin ja usean lapsen yhteisleikkiin. Rinnakkaisleikkiin kuuluu siis myös vierekkäin leikki.

”Hakee aikuisen seuraa”, tarkoittaa tutkimuksessani, että lapsi hakee aikuisen seuraa aktiivisesti, esimerkiksi pyytämällä aikuista lukemaan hänelle tai pelaamaan kanssaan. Huomioitavaa on se, että tarkoitan myös sitä, että lapsi hakee vain kontaktia aikuiseen, esimerkiksi haluamalla esitellä aikuiselle rakentamaansa legoalusta tai piirtämäänsä piirustusta.

Luokittelu 3: Välineiden käyttö

Lapsi leikkii tai toimii seuraavanlaisesti: Ei käytä leluja tai valmiita välineitä/käyttää jonkin verran leluja tai valmiita välineitä/käyttää koko ajan leluja tai valmiita välineitä

Lelujen tai valmiiden välineiden käytöllä tarkoitan, että lapsi käyttää toiminnassaan esimerkiksi legoja tai muita rakennustarvikkeita, leluja, kyniä ja paperia tai muita valmiita välineitä. Tutkimuksessani valmiita välineitä eivät ole esimerkiksi huonekalut, tyynyt, peitot ja pahvilaatikot ja askartelutarvikkeet eli sellaiset välineet, joista lapset voivat itse valmistaa jotain oman mielikuvituksensa varassa.

Tässä tutkimuksessa luokittelen rakennuspalikat ja legot valmiiksi välineiksi, vaikka Riihosen (1991, 33) mukaan palikat tuovat leikkiin rajattomasti mahdollisuuksia, lisäävät mielikuvitusta ja kehittävät käden taitoja.

Käyttää jonkin verran valmiita välineitä tarkoittaa, että lapsi käyttää toiminnassaan edellä määriteltäviä valmiita välineitä, mutta sen lisäksi hän käyttää ei-valmiita välineitä rakentaessaan itse leikkiään, esimerkiksi rakentaessaan tuoleista ja peitoista majaa.

Ei käytä valmiita välineitä tarkoittaa, että lapsi ei käytä esimerkiksi edellä mainittuja tai muitakaan valmiita välineitä, vaan käyttää ei-valmiita välineitä, joista hän itse rakentaa leikkinsä. Tai sitten hän ei käytä mitään välineitä, vaan toimii pelkän mielikuvituksensa ja oman itsen varassa.

Käyttää koko ajan valmiita välineitä tarkoittaa, että lapsi käyttää toimiessaan koko ajan esimerkiksi edellä mainittuja tai muita valmiita välineitä.

7.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Sain tutkimustani varten Kouvolan kaupungilta tutkimusluvan (liite 1). Lasten vanhemmille annoin saatekirjeen, jossa selvitin, mitä aion tutkia. Vanhemmat palauttivat saatekirjeen ohessa olevan lupalapun (liite 2) päiväkotiin. Lisäksi kysyin jokaiselta lapselta erikseen, haluaako hän osallistua tutkimukseen. Lapsi saa osallistua tutkimukseen, jos hänen huoltajansa ovat antaneet suostumuksensa tutkimukseen osallistumiselle. Kuitenkin lopullisen suostumuksen antaa lapsi itse. Lapsella on myös oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. (Kuula 2011, 148.) Selitin jokaiselle lapselle erikseen, mitä aion tutkia ja miten tutkimus tapahtuu. Päädyin siihen ajatukseen, että lapset ymmärsivät, mistä tutkimuksessani on kysymys.

Validius tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata nimenomaan sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoitus mitata (Hirsjärvi ym. 2007, 226). Laadin haastattelukysymykset yksinkertaisiksi ja helpoiksi, jotta lapsi ymmärtäisi ne. Lisäksi käytin menetelmänä havainnointia. Sen avulla voidaan tutkia todellista elämää luonnollisessa ympäristössä (Hirsjärvi ym. 2007, 208). Havainnointi sopii menetelmäksi myös silloin, kun tutkitaan esimerkiksi lapsia (Vilka 2007, 38).

Olin ollut harjoittelujaksolla kolme viikkoa, ennen kuin aloitin haastattelut, joten lapset olivat jo ehtineet tutustua minuun. Mielestäni lapset eivät jännittäneet tai arastelleet minua missään tutkimuksen vaiheessa.

Haastattelu- ja havainnointikaavakkeissa käytin ainoastaan lapsen etunimeä ja lisäksi haastattelukaavakkeessa oli lapsen ikä. Tutkimukseni missään vaiheessa ei tule esiin lasten nimiä. Kaiken tutkimusta varten keräämäni materiaalin hävitin siinä vaiheessa kun en enää tarvinnut sitä analyysiin.

Laadullisen tutkimuksen aineistojen analyysissä keskeistä on luokittelujen tekeminen (Hirsjärvi ym. 2007, 227). Tämän vuoksi laadin tutkimuksessani käyttämäni luokittelukriteerit mahdollisimman yksityiskohtaisiksi.

Reliaabelius tarkoittaa tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia ja myös sitä, että mittaustulokset ovat toistettavissa (Hirsjärvi ym. 2007, 226). Tutkimukseni on kuitenkin tapaustutkimus ja sinänsä ainutkertainen. Kun tutkija tekee tapaustutkimusta hän voi aiheellisesti ajatella, että ihmistä ja kulttuuria koskevat kuvaukset ovat ainutlaatuisia ja että kahta samanlaista tapausta ei ole, joten perinteiset luotettavuuden ja pätevyyden arvioinnit eivät tule kysymykseen. (Hirsjärvi ym. 2007, 227.)

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Taustatietoa

Olen käsitellyt tutkimukseni tulokset tiloittain. Kerron siis yksittäin jokaisen mielipaikaksi valitun tilan tulokset aloittaen sillä, kuinka moni lapsi on valinnut kyseisen tilan mielipaikakseen. Siitä etenen haastattelulomakkeen kysymysten vastauksiin: miksi paikka on kiva ja mitä paikassa on kiva tehdä, eli lapsen kuvaus omasta mielipaikastaan. Tämän jälkeen kerron havainnoinnin tulokset, eli mitä lapsi tekee mielipaikassaan, toiminnan sosiaalisuuden ja myös valmiiden lelujen ja välineiden käytön. Havainnoinnista jokaista tutkimukseen osallistunutta lasta kolme kertaa, joten havainnointikerrat tilaa kohden muodostuvat sen perusteella, montako lasta on valinnut kyseisen tilan mielipaikakseen. Tulosten loppuun olen kirjoittanut yhden esimerkkikuvauksen lapsen leikistä tai toiminnasta hänen mielipaikakseen valitsemassaan tilassa.

Analysoin haastattelun ja havainnoinnin tulokset tiloittain. Tämän jälkeen käsittelen lasten mielipaikoiksi valitsemien tilojen välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja

Laadullisessa tutkimuksessa ja varsinkin kenttätutkimuksessa, jossa aineistoa kerätään usein rinnakkaisesti eri menetelmin, analyysia ei tehdä vain yhdessä tutkimusprosessin vaiheessa, vaan koko prosessin aikana. Laadullisen tutkimuksen aineiston runsaus ja elämänläheisyys tekevät analyysivaiheen kiinnostavaksi ja myös haastavaksi. Analyysivaiheessa selviää, millaisia vastauksia tutkija saa ongelmiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 216 - 220.)

8.2 Lasten valitsevat mielipaikat

A) Legohuone

Legohuoneen (liite 5) mielipaikakseen valitsi viisi lasta, joista kaikki olivat poikia.

Haastattelun tuloksia:

Kysymykseen, miksi tämä on kiva paikka, lapset vastasivat seuraavanlaisesti:

- *"En tiedä oikein"*
- *"Täällä voi leikkiä hyvästi"*
- *"Kun mä osaan niin hyvin rakentaa legoilla"*
- *"Siks"*
- *"Siksi kun täällä voi rakentaa aluksia, voi leikkiä"*

Kysymykseen, mitä täällä on kiva tehdä, lapset vastasivat seuraavanlaisesti:

- *"Täällä on kiva tehdä legoleikkejä."*
- *"Leikkiä legoilla ja ampua pahiksia pyssyillä."*
- *"Mennä kaverin kanssa leikkimään ampumapyssyleikkiä."*

- *"Rakentaa legoja."*
- *"Rakentaa ja kiva törmätä niil legoilla."*
- *"Kiva tehdä aluksia."*

Ensimmäisen kysymyksen ”miksi tämä on kiva paikka?”, lapsista kaksi valitsi legohuoneen mielipaikakseen suoraan leikin perusteella. Yksi lapsista toi vastauksessaan esiin oman kyvykkyytensä taitavana rakentajana. Yksi lapsista vastasi ”en tiedä” ja yhden vastaus oli ”siks”. Toisen kysymyksen perusteella ”en tiedä” ja ”siks” vastauksen antaneet lapset toivat esille rakentamisen mahdollisuuden. Lisäksi taitava rakentaja toi vastauksessaan esille mahdollisuuden tehdä legoleikkejä, eli jokainen legohuoneen mielipaikakseen valinnut lapsi antoi vastauksen siihen, mitä mielipaikassa on kiva tehdä ja vastauksista kävi ilmi, että legohuoneessa on kiva rakentaa ja leikkiä.

Havainnoinnin tuloksia:

Yksi legohuoneen mielipaikakseen valinneista pojista ei leikkinyt yhtään kertaa legohuoneessa havainnointieni aikana, vaan hän valitsi aina jonkun muun tilan leikki- tai toimintapaikakseen. Lisäksi yksi legohuoneen mielipaikakseen valinneista pojista leikki vain yhden kerran havainnointiaikana legohuoneessa. Tämän vuoksi legohuoneen havainnointikerroiksi tuli yhteensä 10 kertaa.

- 1) Mitä lapsi tekee mielipaikassaan: Yhteensä kymmenenä havainnointikerrana lapsi leikki legohuoneessa.
- 2) Toiminnan sosiaalisuus: Legohuoneessa tapahtuneista kymmenestä havainnointikerrasta toisen tai toisten lasten seurassa leikittiin 10 kertaa. Näistä kymmenestä kerrasta kaksi kertaa lapsi otti kontaktia aikuiseen esitelmällä rakentamaansa alusta aikuiselle.

Leikin muoto: Legohuoneen kymmenestä havainnointikerrasta yksi oli yksinleikki, joka myöhemmin muuttui rinnakkaisleikiksi. Kolme oli rinnakkaisleikkiä, joista yksi muuttui parileikiksi. Kuusi oli parileikkejä, joista yksi muuttui myöhemmin usean lapsen leikiksi.

- 3) Käyttääkö lapsi leluja tai valmiita välineitä toiminnassaan?: Legohuoneen kymmenestä havainnointikerrasta käytettiin joka kerta, koko ajan valmiita välineitä.

Esimerkkikuvaus leikistä: Lapsi oli rakentanut jo aiemmin legoista lentoaluksen, jota hän oli säilyttänyt legohuoneen sisäseinän ikkunanlaudalla. Nyt hän korjaili lentoalustaan legohuoneen matolla istuen. Toinen lapsi tuli havainnoitavan lapsen viereen istumaan ja alkoi myös korjailia omaa lentoalustaan. Lapset keskustelivat keskenään vertaillen aluksiaan ja välillä vaihdellen legopalikoita keskenään. Rakentaessaan pojat kertovat toisilleen, mitä he olivat tekemässä. Lapsi meni esittelemään lentoalustaan myös aikuiselle, mutta palasi pian takaisin matolle. Tämän jälkeen lapset alkoivat lennättämään aluksiaan ympäri legolaatikkaa. Vaikka legohuoneessa oli kolme muuta leikkijää, havainnoitava lapsi keskittyi leikkimään pari-leikkiä kaverinsa kanssa.

Lapset kuvailivat mielipaikkaansa haastattelussa lyhyesti. He kuvasivat haastatteluvastauksissaan legohuonetta kivaksi sen vuoksi, että siellä voi rakentaa ja lisäksi siellä on kiva leikkiä. Myös Hartin (1979, 160) tutkimuksessa lapset pitivät mielipaikoistaan muun muassa sen vuoksi, että niissä saattoi leikkiä. Kukaan legohuoneen mielipaikkaan valinneista lapsista ei tuonut vastauksessaan esille varsinaiseen fyysiseen tilaan liittyviä ominaisuuksia. Yksi selitysmalli tähän saattaisi olla 4–6-vuotiaiden lasten kognitiivinen taso. Voi olla, että lapsi ei vielä osaa kuvailla esimerkiksi sisustukseen ja materiaaleihin liittyviä seikkoja. Lapsi ei vielä 4–6-vuotiaana ymmärrä käsitteitä, jotka eivät ole hänelle ja hänen toiminnalleen merkityksellisiä. (Karling ym. 2009, 139.)

Neljässä haastatteluvastauksessa tilassa olevista esineistä mainittiin legot. Havainnointien perusteella legohuoneen mielipaikkaan valinneet lapset rakentelivat ja leikkivät legohuoneessa kuten olivat haastattelussa sanoneet. Poikkeuksen muodosti yksi lapsi, joka ei leikkinyt kertaakaan havainnointien aikana legohuoneessa. Tämä sai minut pohtimaan, oliko haastattelutilanteessa kuitenkin jotain, joka esti lasta ilmaisemaan todellista mielipaikkaansa. Toinen selitys voisi olla, että hänellä ei varsinaista mielipaikkaa ehkä ollutkaan. Yksi lapsista toi haastatteluvastauksessaan esille myös toiminnan sosiaalisuuden sanoessaan: ”mennä kaverin kanssa leikkimään ampumapyssy-

leikkiä”. Kaikki legohuoneen mielipaikakseen valinnutta lasta ovat poikia. Yksi selitysmalli tähän saattaisi olla, että pojat pitävät rakenteluleikeistä. Rakenteluleikit ovat poikien mieluisimpia leikkejä (Helenius & Lummelahti 2013, 135).

Lapset rakensivat pikkulegoista esimerkiksi autoja ja lentoaluksia. Legohuoneessa lasten leikki oli sosiaalista, sillä kymmenestä havainnointikerrasta lapsi leikki joka kerta toisen tai toisten lasten kanssa. Vain yhden kerran lapsi leikki yksinleikkiä, joka sekin muuttui myöhemmin rinnakkaisleikiksi. Havainnointikertojen aikana lapsi otti aikuisen kontaktia kaksi kertaa. Legohuoneessa leikittiin eniten parileikkiä ja vain yhden kerran leikittiin usean lapsen leikkiä. Tämä saattaisi selittyä legohuoneen lattiatilan rajallisuudella. Legolaatikko vie lattiatilasta pinta-alaa ja lattialla oli lapsia rakentamassa, joten ehkä varsinaiselle usean lapsen leikille ei ollut riittävästi tilaa. Rinnakkaisleikkiä lapsi leikki kolme kertaa, joista yksi leikki muuttui myöhemmin parileikiksi. Rinnakkain toimiminen näytti liittyvän alusten rakennusvaiheeseen. Saatuaan rakennelmat valmiiksi siirryttiin leikkimään parileikkiä ja yhden kerran usean lapsen leikkiä.

Leikissä käytettiin valmiita välineitä joka kerta koko ajan. Legohuoneen välineistö (pienet legopalikat) ja tila näyttävät määrittävän tilan rakentelutilaksi, niin kuin se on tarkoitettukin. Lapset rakensivat sekä legolaatikon sisäpuolella että se ulkopuolella, lattialla (liite 5). Tällöin useampikin lapsi pääsi rakentamaan. Myös leikkiminen onnistui legolaatikon ympärillä, tosin se havainnointieni perusteella vaati joskus lattialla rakentavia lapsia siirtämään rakennelmiaan. Varsinainen leikkiminen sijoittui lattialla olevalle matolle ja sitä ympäröivään lattiatilaan tai sitten legolaatikon ympärille, esimerkiksi silloin kun lapset lennättivät lentoaluksiaan ympäri legolaatikkoa.

Havaintojeni mukaan lapset noudattivat hyvin legohuoneen sääntöjä ja lasten leikit sujuivat hyvin. Lapset saivat myös säilyttää aiemmin rakentamiaan aluksiaan ym. rakennelmiaan legohuoneen sisäseinällä olevalla ikkunanlaudalla, joka mahdollisti, että sama leikki saattoi jatkua seuraavalla leikkikerralla. Myös keskeneräiset rakennelmat sai säilyttää. Ei ole aina järkevää siivota leluja tai välineitä paikoilleen, koska uudelleen aloittaminen voi viedä paljon aikaa. Keskeneräisten töiden esillä pitäminen helpottaa lapsia muistamaan jo tehtyjä asioita, sisäistämään ne ja myös löytämään uusia toimintamahdollisuuksia. (Karling ym. 2009, 198.) Rakentaminen vie aikaa, joten leikki pääsee kehittymään nopeammin eteenpäin, jos lapset saavat säästää rakennelmi-

aan jonkin aikaa (Karling ym. 2009, 208). Legohuoneessa vallalla oleva käytäntö, että rakennelmia sai säästää, näytti lisäävän lasten vuorovaikutusta siten, että yksin tai rinnakkain leikkiminen muuttui parileikiksi silloin kun rakennelmat alkoivat olla melkein valmiita. Kun rakennelmia saa säästää, aikaa jää myös vuorovaikutukseen toisten rakentajien kanssa. (Karling ym. 2009, 208.)

Tarkan rakentamisen näytti osaltaan mahdollistavan legohuoneen hyvä valaistus. Katossa olevien valaisimien lisäksi valoa huoneeseen tuli ison ikkunan läpi. Ulkoa tulevan valon määrää saattoi säätää ikkunassa olevien sälekaihtimien avulla. Riittävä valaistus on tärkeää tarkkuutta vaativien toimintojen ja lasten hyvinvoinnin kannalta. (Saarsalmi 2008, 63.)

B) Laulusali

Laulusalin (liite 6) mielipaikakseen valitsi kaksi lasta, joista toinen on poika ja toinen tyttö.

Haastattelun tuloksia:

Kysymykseen, miksi tämä on kiva paikka, lapset vastasivat seuraavanlaisesti:

- *"Kiva leikkiä"*

- Toinen laulusalin mielipaikakseen valinnut lapsi ei antanut vastausta tähän kysymykseen.

Kysymykseen, mitä täällä on kiva tehdä, lapset vastasivat seuraavanlaisesti:

- *"Kiva leikkiä autoilla."*

- *"Tehdä noita legoja."*

Toinen lapsista kertoi ensimmäisessä haastatteluvastauksessaan, että paikka on kiva, koska siellä on kiva leikkiä. Vaikka toinen lapsista ei vastannut ensimmäiseen kysymykseen, toi hän seuraavassa vastauksessa esiin, että laulusalissa on kiva "tehdä legoja".

Havainnoinnin tuloksia:

Laulusalin mielipaikakseen valinneet lapset menivät vapaan toiminnan aikana laulusaliin, joten pystyin havainnoimaan heidän toimintaansa mielipaikassaan ja tällöin havainnointikertoja kertyi yhteensä kuusi.

- 1) Mitä lapsi tekee mielipaikassaan?: Kuudesta havainnointikerrasta lapsi leikki neljänä kertana ja kahdella kerralla lapsella oli muuta toimintaa.

Muu toiminta: Yhdellä havainnointikerralla lapsi katseli kirjaa ja toisella kerralla hän kuunteli kun aikuinen luki kirjaa hänelle.

- 2) Toiminnan sosiaalisuus: Laulusalissa tapahtuneissa kuudesta havainnointikerrasta lapsi leikki toisen tai toisten seurassa neljä kertaa. Kaksi kertaa lapsi teki muuta kuin leikki ja näistä kerroista lapsi toimi yhden kerran aluksi itsekseen hakeutuen myöhemmin aikuisen seuraan ja yhden kerran alusta lähtien aikuisen seurassa.

Leikin muoto: Laulusalin kuudesta havainnointikerrasta yksi oli rinnakkaisleikkiä, yksi parileikki ja kaksi usean lapsen leikkiä. Kahtena havainnointikertana lapsella oli muuta toimintaa.

Muun toiminnan kuvaus: Lapsi katseli ensin itsekseen kirjan kuvia ja siirtyi sitten aikuisen luokse alkaen kertomaan kirjan kuvista hänelle. Toisella kerralla lapsi pyysi aikuista lukemaan kirjaa hänelle.

- 3) Käyttääkö lapsi leluja tai valmiita välineitä toiminnassaan?: Laulusalin kuudesta havainnointikerrasta käytettiin joka kerralla koko ajan valmiita välineitä.

Esimerkkikuvaus toiminnasta: Lapsi otti hyllystä Susi porsaans välikappaleita - kirjan ja alkoi katsoa kuvia. Hän meni hetken kuluttua penkille istumaan aikuisen lähelle ja alkoi kertoa kirjan kuvista aikuiselle. Sen jälkeen hän vaihtoi kirjan toiseen. Uutta kirjaa lapsi nimitti vauvakirjaksi. Kirjassa oli suuria kuvia eläimistä, hedelmistä ja leluista. Lapsi kertoi aikuiselle, mitä kuvissa oli. Seuraavaksi lapsi haki Opi muodoista - kirjan ja alkoi kysellä aikuiselta niitä muotoja, mitä ei itse vielä tiennyt. Lopuksi lapsi ja aikuinen kävivät yhdessä kaikki muodot läpi. Tämän jälkeen lapsi

otti kirjan ja vei sen takaisin hyllyyn. Hän ei ottanut enää uutta kirjaa, vaan meni katselemaan ulos ikkunasta. Hän istui ikkunan vieressä olevalla penkillä ja katseli hymyillen ulos.

Laulusalia lapset kuvasivat kivaksi paikaksi siksi, että siellä on kiva leikkiä ja rakentaa legoja. Laulusalin mielipaikakseen valinneiden haastatteluvastauksissa ei tullut yhtään kertaan esille toiminnan sosiaalisuus. Vastauksissa ei myöskään tullut esille mitään varsinaiseen fyysiseen tilaan liittyvää ominaisuutta.

Lapsi, joka kuvaili mielipaikkaansa, että siellä on kiva leikkiä pikkuautoilla, leikki yhden havainnointikerran ajan pikkuautoilla ja muilla kerroilla hänellä oli muuta toimintaa, jolloin hän katseli kirjaa tai kuunteli aikuisen lukemista. Lapsi, joka kuvaili, että mielipaikassa voi rakentaa legoilla, leikki jokaisella havainnointikerralla pikkuautoilla ja parkkitalolla.

Laulusalissa lapsen toiminta oli sosiaalista, sillä leikki oli yhden kerran rinnakkaisleikkiä, yhden kerran parileikkiä ja kaksi kertaa usean lapsen leikkiä. Laulusalissa oli myös muuta toimintaa kuin leikkiä. Yhden havainnointikerran lapsi katseli kirjaa itseksensä ja hakeutui myöhemmin aikuisen seuraan kertomaan tälle kirjan kuvista. Yhden kerran lapsi pyysi aikuista lukemaan hänelle. Lyytisen mukaan lapsen ja aikuisen arkipäivän vuorovaikutustilanteet ovat tärkeitä lapsen tiedollisen kehityksen tukemisessa. Lapsen kanssa kirjojen lukeminen ovat aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja toimintaa, jotka auttavat ja tukevat lapsen kehitystä. (Lyytinen & Lyytinen 2003, 116.)

Leikissä tai toiminnassa käytettiin joka kerta valmiita välineitä koko ajan. Siellä olisi ollut saatavilla roolivaatteita, jotka olivat kaapissa ja lisäksi myös peittoja muun muassa majan rakentamista varten. Lapset saivat näitä käyttönsä pyytämällä aikuiselta.

Laulusali on suuri tila, joten huomioni kiinnittyi siihen, että lapsen leikki ja toiminta oli jokaisella havainnointikerralla suuresta lattiatilasta huolimatta hyvin paikallaan pysyvää ja neljä kertaa leikki sijoittui lelupaikkaan (liite 6) ja lähinnä parkkitalon ympärille, jolloin lapset leikkivät pikkuautoilla laskien parkkitalon luiskaa autoilla. Myös kaksi usean lapsen (3 lasta) leikki oli pikkuautoleikki parkkitalon vieressä. Kirjojen katselu ja lukeminen tapahtui laulusalin oven vieressä olevalla penkillä. Voi olla, että

laulusalin välineistö innostaa lapsia tiettyihin leikkeihin, kuten pikkuautoleikkiin. Toisaalta laulusalin kirjat näyttivät myös kiinnostavan.

C) Ruokailuhuone

Ruokailuhuoneen (liite 7) mielipaikakseen valitsi yksi lapsi, joka on tyttö.

Haastattelun tuloksia:

Kysymykseen, miksi tämä on kiva paikka, hän vastasi seuraavanlaisesti:

”Koska täällä voi katsoa hauskoja kirjoja ja pelailla pelejä yksin.”

Kysymykseen, mitä täällä on kiva tehdä, hän vastasi seuraavanlaisesti: -

”No, kiva katsella kirjoja ja pelata pelejä.”

Lapsi valitsi ruokailuhuoneen mielipaikakseen sillä perusteella, että siellä voi katsella hauskoja kirjoja ja pelailla pelejä yksin. Vastauksessaan hän toi siis esille tarpeen yksin toimimiseen.

Havainnoinnin tuloksia:

Koska ruokailuhuoneen mielipaikakseen oli valinnut yksi lapsi, havainnointikertoja oli kolme.

- 1) Mitä lapsi tekee mielipaikassaan?: Ensimmäisellä havainnointikerralla hän pelasi peliä, toisella havainnointikerralla hän väritti värityskuvaa ja kolmannella kerralla katseli kirjaa.
- 2) Toiminnan sosiaalisuus: Ruokailuhuoneessa tapahtuneesta kolmesta havainnointikerrasta, lapsi toimi yhden kerran itsekseen ja kaksi muuta havainnointikertaa toisen tai toisten lasten seurassa, joista yhden kerran hän haki aikuisen seuraa.

Muun toiminnan kuvaus: Ruokailuhuoneen kolmesta havainnointikerrasta kaikki olivat muuta toimintaa kuin leikkiä. Ensimmäisellä havainnointikerralla

lapsi pelasi ensin peliä itsekseen ja tämän jälkeen katseli kirjaa itsekseen. Toisella havainnointikerralla lapsi väritti värityskuvaa istuen toisen lapsen vieressä. Kolmannella havainnointikerralla lapsi hakeutui toisen lapsen viereen istumaan. Hetken he katsovat omia kirjojaan, mutta sitten lapsi alkoi kertoa toiselle oman kirjansa kuvista. Toinen lapsi vei oman kirjansa pois, ja he alkoivat katsoa yhdessä samaa kirjaa. Lapsi kertoi toiselle tarinaa kirjan kuvista, ja toinen lapsi keskeytti välillä kertojan ja lisäsi omia kommenttejaan kertomukseen.

- 3) Käyttääkö lapsi leluja tai valmiita välineitä?: Ruokailuhuoneen kolmesta havainnointikerrasta jokaisella havainnointikerralla oli käytössä valmiit välineet koko ajan.

Esimerkkikuvaus toiminnasta: Lapsi pelasi itsekseen lautapeliä (Quips-peli). Hän laittoi erivärisiä pelinappuloita oikeisiin kohtiin pelilaudalla. Hän vaihtoi välillä pelialustaa. Hän pelasi keskittyneesti itsekseen. Tämän jälkeen hän otti kirjan ja alkoi katsella kuvia. Kaksi muuta lasta saapui ruokailuhuoneeseen alkaen värittämään värityskuvia. Uudet tulokkaat alkoivat keskustella keskenään, jolloin kirjaa katseleva lapsi nosti sormen huulilleen ja tuotti äänteen: ”shh”. Tämän jälkeen hän jatkoi kirjan katselua.

Ruokailuhuone oli lapsesta kiva paikka, koska siellä saattoi katsoa hauskoja kirjoja ja pelailla pelejä yksin. Monet lapsista pitivät Hartin tutkimuksessa tärkeimpinä paikkoinaan niitä, jossa he halusivat olla yksin (1979; tässä Korpela 1995, 4). Haastatteluvastauksessaan lapsi toi siis esille myös yksin toimimisen tarpeen. Haastatteluvastauksissaan lapsi ei tuonut esille mitään varsinaiseen fyysiseen tilaan liittyvää, mutta esineistä hän mainitsi kirjat ja pelit.

Ruokailuhuoneessa toiminta oli joka kerralla muuta kuin leikkiä. Kahtena havainnointikertana toiminta oli sosiaalista, sillä yhden kerran lapsi istui toisen lapsen vieressä värittäen värityskuvaa. Tällöin lapset ottivat harvakseltaan kontaktia toisiinsa, lähinnä kommentoiden omaa tekemistään. Yhden kerran lapsi katseli kirjoja toisen lapsen kanssa ja he alkoivat yhdessä luoda kertomusta kirjan kuvista. Yhden kerran hän pelasi peliä ja katseli kirjaa toimien yksin koko havainnointiajan, ja tällöin hän ilmaisi muille lapsille tarpeen hiljaisuuteen nostamalla sormen huulilleen ja tuottamalla äänteen: ”shh”. Viisivuotiaana lapsi viihtyy mainiosti myös yksin (Riihonen 1991, 90).

Lapsella tulisikin olla mahdollisuus olla myös yksin ja erillään ryhmästä hoitopäivän aikana (Tiusanen 2008, 92). Yksin toimiessaan hän joutui kuitenkin vaatimaan toisilta työskentelyrauhaa. Ison tilan voisi jakaa esimerkiksi sermeillä (Mikkola & Nivalainen 2009, 55).

Havaintokertojen aikana lapsi käytti koko ajan valmiita välineitä. Ruokailuhuone mahdollisti tilallisesti ja myös monipuolisen välineistön puolesta muun toiminnan kuin leikin. Päiväkodeissa tulisikin olla mahdollisuuksia erilaisiin toimintoihin, niin paikallaan pysyviin kuin myös liikettä ja ääntä sisältäville toimintoihin (Kokljuschkin, 2001, 69). Ruokailuhuoneessa toimiessaan lapsi istui kaksi kertaa omalla paikallaan (ruokapöytäpaikka) ja yhden kerran hän valitsi paikkansa suurimmasta pöydästä. Tällöin hän katseli toisen lapsen kanssa kirjoja.

Ruokailuhuoneessa oleva hyvä ja säädeltävä valaistus mahdollisti valon lisäämisen tarkan työskentelyn aikana, sillä katosta roikkuvien viiden valaisimen lisäksi lisää valoa antoi kaksi pitkää loisteputkivalaisinta. Riittävä valaistus on tärkeää tarkkuutta vaativien toimintojen ja lasten hyvinvoinnin kannalta. (Saarsalmi 2008, 63.)

Ruokailuhuoneen seinät ovat alaosaltaan puuta ja pöydillä on kukkia (liite 7). Viihtyvyyden kannalta tämä on hyvä. Lasten ympäristössä tulisi olla myös luonnon väristä puuta (Rihloma 2000, 84). Luontoelementtejä kannattaa tuoda sisätiloihin, sillä ne vaikuttavat fysiologisiin toimintoihin myönteisesti esimerkiksi jännittyneisyyttä alentaen (Salonen 2010, 27).

D) Lepo- ja leikkihuone

Lepo- ja leikkihuoneen (liite 8) mielipaikakseen valitsi yksi lapsi, joka on poika.

Haastattelun tuloksia:

Kysymykseen, miksi tämä on kiva paikka, hän vastasi seuraavanlaisesti:

- *”Saan lepiä joskus täällä niin kauan kun mä haluan” ja vielä jatkaa: ”Sen takia kun täällä saa levätä ja leikkiä.”*

Kysymykseen, mitä täällä on kiva tehdä, hän vastasi seuraavanlaisesti:

- *"Kiva leikkiä lohikäärmettä ja lohikäärmeen hoitajia, paitsi ei saa riehua. Minä oon lohikäärme."*

Lapsi toi vastauksessaan esiin leikin lisäksi mahdollisuuden lepäämiseen.

Havainnoinnin tuloksia:

Koska leikki- ja lepohuoneen mielipaikakseen valitsi yksi lapsi, joten havainnointikertoja oli kolme.

- 1) Mitä lapsi tekee mielipaikassaan: Lapsi leikki kaikkina kolmena havainnointikertana lepo- ja leikkihuoneessa.
- 2) Toiminnan sosiaalisuus: Lepo- ja leikkihuoneessa tapahtuneesta kolmesta havainnointikerrasta lapsi leikki yhden kerran ensin itsekseen ja myöhemmin toisten lasten seurassa. Kahtena muuna havainnointikertana hän leikki toisen tai toisten lasten kanssa.

Leikin muoto: Lepo- ja leikkihuoneen kolmesta havainnointikerrasta yksi oli yksinleikkiä, joka nopeasti kuitenkin muuttui usean lapsen leikiksi ja kaksi oli alusta lähtien usean lapsen leikkiä.

- 3) Käyttääkö lapsi leluja tai valmiita välineitä toiminnassaan?: Lepo- ja leikkihuoneen kolmesta havainnointikerrasta yhdessä ei käytetty ollenkaan leluja tai valmiita välineitä. Kahden havainnointikerran aikana käytettiin jonkin verran leluja tai valmiita välineitä.

Esimerkkikuvaus leikistä: Leikissä on mukana viisi lasta. Lapset sopivat ennen leikin alkua, että kolme lapsista ovat lohikäärmeiden hoitajia ja kaksi lasta ovat lohikäärmeitä. Lapset leikkivät, että lohikäärmeet ovat sairaita, toisella on flunssa ja toisen jalka on kipeä. Sairaat lohikäärmeet lepäävät lattialla (lepo- ja leikkihuoneen lattialla olevien pitkien penkkien keskellä). Lohikäärmeiden hoitajat peittelevät lohikäärmeet peitoilla ja sen jälkeen he tuovat lääkkeitä lohikäärmeille. He hiipivät lohikäärmeitten luo tehden kämmenistään kupin. He

juottavat lääketta lohikäärmeille. Lohikäärmeet lepäävät vielä hetken ennen kuin lähtevät liikkeelle lentää liihottaen ympäri lepohuonetta. Nyt kun lohikäärmeet ovat parantuneet, lohikäärmeiden hoitajat opettavat niitä lentämään. Kaikki lapset seisovat piirissä ja yksi lapsista johtaa nyt leikkiä. Hän kehottaa kaikkia muita lapsia heiluttamaan käsiään, ja lapset heiluttavat käsiään ilmassa siipien tavoin. Sen jälkeen yksi lapsista keksii, että samalla hypähdellään ilmaan ja muut tottelevat. Kaikki lapset hyppelivät ilmaan ja heiluttavat käsiään. Yksi lapsista keksii, että hän voi ottaa videon lohikäärmeiden lentoharjoituksista. Hän nostaa kätensä silmiensä eteen ja alkaa ”kuvata lohikäärmeiden lentoharjoitusta”. Toiset lapset alkavat taas heilutella käsiään siipien tavoin ja hypähtelevät ilmaan. Lopuksi kaikki lapset kokoontuvat yhteen ”katsomaan videota” kuvitteellisen kameran ruudusta.

Leikki- ja lepohuone oli lapsesta kiva paikka, sillä siellä saa leikkiä lohikäärmettä ja lohikäärmeen hoitajia. Lisäksi hän toi vastauksessaan esille mahdollisuuden levätä. Haastatteluvastauksissaan lapsi toi esille, että leikkiin osallistuu useampi lapsi: ”Kiva leikkiä lohikäärmettä ja lohikäärmeen hoitajia”. Haastatteluvastauksissaan lapsi ei tuonut esille mitään fyysiseen tilaan tai tilassa oleviin esineisiin liittyvää. Tämä olikin ainoa tila, jossa lapsi ei tuonut esille vastauksissaan mitään esineitä ja toisaalta myös ainoa tila, jossa leikittiin ilman mitään välineitä yhden kerran.

Lapsi leikki mielipaikassaan kaikilla havainnointikerroilla lohikäärmeleikkiä niin kuin oli haastatteluvastauksessaan sanonut. Yhden kerran leikki oli pelkkää lohikäärmeleikkiä ja kaksi muuta kertaa leikkiä, joka oli lohikäärmeleikkiä yhdistettynä kotileikkiin.

Lepo- ja leikkihuoneessa leikki oli sosiaalista, sillä yhden kerran yksinleikki muuttui nopeasti usean lapsen leikiksi. Kaksi kertaa leikki oli alusta lähtien usean lapsen leikkiä. Viisivuotiaat lapset kykenivät leikkimään eri-ikäisten lasten kanssa ja he ryhtyivät muodostamaan leikkisuhteita myös isommassa ryhmässä (Helenius & Lummelahti 2013, 99). Havainnointikerroilla lapsi ei ottanut kertaakaan kontaktia aikuiseen.

Lepo- ja leikkihuoneen havainnointikerroilla valmiita välineitä käytettiin kaksi kertaa jonkun verran ja yhdellä kertaa ei ollenkaan. Lepo- ja leikkihuoneen lattiatila on melko suuri. Tilassa on helposti saatavilla sekä leluja että ei-valmiita välineitä, joita olivat huonekalut, patjat, tyynyt, peitot ja huivit. Leikeissä käytettiin saatavilla olevia väli-

neitä monipuolisesti ja välillä toimittiin ilman välineitä, mielikuvituksen varassa. Tilaa käytettiin leikeissä hyväksi laaja-alaisesti ja leikki ikään kuin laajeni kotileikkipaikasta koko huoneeseen. Tässä tilassa usean lapsen leikki oli joka kerralla tyttöjen ja poikien yhteisleikkiä. Yleisvaikutelma kahdesta leikistä oli, että niissä oli kotileikin ja seikkailuleikin aineksia yhdistettyinä. Yhteisleikeissä lapset ovat kosketuksissa myös toistensa kiinnostuksen kohteisiin (Helenius & Lummelahti 2013, 106). Lohikäärmeiden lentoleikki oli liikunnallinen ja tilaa vaativa leikki. Lapset arvostavat muun muassa sellaisia tiloja, joissa voi liikkua (Karling 2009, 198).

Kahdessa leikissä lapset käyttivät leikkutilaa hyväksi kokonaisvaltaisesti; sekä kotileikkipaikkaa että huoneen keskilattiaa (liite 8). Yhdessä leikissä lapset käyttivät lähinnä huoneen keskilattiaa. Lattiatila näytti mahdollistavan myös liikunnallisen leikin. Päiväkodeissa tulisi olla mahdollisuuksia paitsi paikallaan pysyviin leikkeihin niin myös liikettä ja ääntä sisältäviin leikkeihin (Kokljuschkin, 2001, 69).

Yksi selitysmalli näin monipuolisin leikkeihin voisi ehkä olla, että lepo- ja leikkihuoneen suhteellisen iso lattiatila ja välineistö, joka koostuu sekä valmiista leluista että ei-valmiista materiaalista, saattaisi suosia sellaista leikkiä, jossa käytetään välineitä monipuolisesti. Lisäksi melko suuri lattiatila näytti mahdollistavan usean lapsen osallistumisen leikkiin. Saattaa olla, että suuri lattiatila innostaa lapsia liikunnalliseen leikkiin ja voi olla, että tätä kautta myös mielikuvituksen käyttö lisääntyy. Vai voisiko leikkien monipuolisuus selittyä kenties leikkijöiden iällä? Viisivuotias kuitenkin kykenee ja myös ryhtyy muodostamaan leikkisuhteita isommassa ryhmässä (Helenius & Lummelahti 2013, 99). Toisaalta, muissakin tiloissa leikkivistä lapsista osa oli viisivuotiaita.

E) Kotileikkihuone

Kotileikkihuoneen (liite 9) mielipaikakseen valitsi yksi lapsi, joka on tyttö.

Haastatteluvastauksia:

Kysymykseen ”Miksi tämä on kiva paikka?” hän vastasi seuraavanlaisesti:

- ”Siksi kun siellä on niin paljon vauvoja.”

Kysymykseen ”Mitä täällä on kiva tehdä?” hän vastasi seuraavanlaisesti:

- ”Kiva leikkiä.”

Lapsi valitsi kotileikkihuoneen mielipaikakseen, koska siellä on kiva leikkiä ja siellä on vauvanukkeja.

Havainnoinnin tuloksia:

Koska kotileikkihuoneen mielipaikakseen valinneita lapsia oli yksi, havainnointikertoja kertyi kolme.

- 1) Mitä lapsi tekee mielipaikassaan?: Lapsi leikki mielipaikassaan kaikkina kolmena havainnointikertana.
- 2) Toiminnan sosiaalisuus: Kotileikkihuoneessa tapahtuneista kolmesta havainnointikerrasta lapsi leikkii yhden kerran itseksensä, jolloin hän hakee myös aikuisen seuraa. Kaksi kertaa hän leikkii toisen tai toisten lasten seurassa.

Leikin muoto: Kotileikkihuoneen kolmesta havainnointikerrasta oli yksi yksinleikki ja kaksi usean lapsen leikkiä.

- 3) Käyttääkö lapsi leluja tai valmiita välineitä toiminnassaan?: Kotileikkihuoneen kolmesta havainnointikerrasta, yhdessä käytettiin koko ajan valmiita välineitä ja kahdessa käytettiin jonkin verran valmiita välineitä.

Esimerkkikuvaus leikistä: Kolme lasta leikkii kotileikkihuoneessa. Yksi lapsista tekee pedin käyttäen pieniä patjoja, tyynyä ja peittoa. Toinen lapsista pakkaa laukkuun nukenvaatteita ja astioita. Hän kertoo pakatessaan, että he lähtevät matkalle. Yksi lapsista pukee vauvanukkeja. Hän ilmoittaa, että he lähtevät uimaan tai sitten he muuttavat. Lapset leikkivät, että sohva on auto ja sohvan jatkeeksi siirtämänsä tuolit ovat auton takapaksi. Lapset kantavat tavaroita takapaksiin ja myös täyteen pakattu laukku tuodaan takapaksiin. Kaikki kolme lasta käyvät autoon istumaan, mutta sitten yksi lapsista nousee pois autosta ilmoittaen muille, että takapaksi pitää laittaa kiinni. Hän käy laittamassa paksin

kiinni. Sitten lapset istuvat autossa ja ajavat perille. Tämän jälkeen he purkavat tavarat autosta. Yksi lapsista ottaa vauvanuken autosta ja vie sen seinän vierellä olevaan nukensänkyyn. Muut lapset tekevät pienistä patjoista vauvanukeilleen pedit. Kun vauvat on saatu nukkumaan, siirtyvät lapset pöydän luokse leikkimään. He laittavat liinan pöydälle ja kattavat astioita ja leikkiruokia pöytään. Sitten lapset hakevat vauvanukkensa, istuvat pöydän ääreen vauvanuket sylissään ja alkavat syömään. He antavat samalla ruokaa myös vauvoille.

Kotileikkihuone oli lapsesta kiva sen vuoksi, kun siellä on paljon vauvanukkeja ja siellä voi leikkiä. Haastatteluvastauksissa ei tullut esille missään muodossa toiminnan sosiaalisuus. Lapsi ei myöskään ilmaissut mitään varsinaiseen fyysiseen tilaan liittyviä asioita vastauksissaan, mutta esineistä hän mainitsi vauvanuket.

Myös kotileikkihuoneen mielipaikaksi valinnut lapsi kuvaili mielipaikkaa kivaksi, koska siellä voi leikkiä. Lisäksi tämän tilan mielipaikakseen lapsi toi esille tilan esineistä vauvanuket. Voisikin ajatella, että juuri vauvanuket ovat hänelle merkityksellisiä leluja ja tämän vuoksi hän mainitsi ne vastauksessaan.

Lapsi leikki mielipaikassaan kuten hän oli haastatteluvastauksessaan sanonut. Hän leikki kaksi kertaa vauvanukke-leikkiä ja yhden kerran ravintolaleikkiä.

Leikki oli kuitenkin sosiaalista kahtena havainnointikertana, sillä lapsi leikki toisten lasten kanssa. Yhtenä havainnointikertana lapsi leikki yksin tilassa ja tällöin hän haki aikuisen seuraa. Lapsi käytti valmiita välineitä yhden kerran koko ajan ja kaksi kertaa leikissä käytettiin jonkin verran valmiita välineitä.

Kotileikkihuoneessa käytettiin sekä leluja että ei-valmiita välineitä. Huonekaluja käytettiin leikeissä niin, että yhdessä leikissä tuoleista rakennettiin vauvanukeille sänkyjä ja toisessa leikissä rakennettiin sohvista ja tuoleista auto ja lisäksi leikeissä käytettiin patjoja, peittoja, tyynyjä ja pöytäliinoja. Lapset eivät tarvitse aina valmiita ja oikean näköisiä tavaroita, vaan he usein rakentavat tarvittavat laitteet itse. Laivoja ja muita kulkuneuvoja voi rakentaa sohvista, tyynyistä, tuoleista ja matoista. (Hintikka ym. 2004, 20.) Lapsella tuleeikin olla riittävästi materiaalia oman leikkinsä luomiseen, sillä isompi lapsi ei enää hyödy valmiiksi rakennetuista leikkinurkkauksista (Helenius & Lummelahti 2013, 99).

Yhdessä leikissä leikittiin lähinnä huoneen nurkkauksessa, jossa on kotileikkikalusteet (Liite 9). Kahdessa muussa leikissä leikki laajeni koko huoneeseen. Varsinkin yksi havainnoitu leikki oli pitkäkestoinen ja juonen sisältämä usean lapsen leikki, jossa käytettiin sekä valmiita leluja että ei valmiita välineitä ja josta välittyi havainnoijalle lasten yhteistoiminta ja mielikuvituksen runsas käyttö. Yhteisleikissä lapselta vaaditaan jo moninaisia valmiuksia, kuten yhteistyötaitoja ja vastavuoroisuutta. Leikissä ilmenevät ristiriidat tulee ratkaista leikkiä edistävällä tavalla, joten lapselta vaaditaan myös neuvottelutaitoa. Lapsen tulee myös kyetä käsitteellistämään sääntöjä, jotta hän kykenisi noudattamaan roolien ja tapahtumien rakennetta. (Virolainen 2014, 187–189.)

Leikkiin tarvitaan myös välineitä, joilla lapsi voi toteuttaa erilaisia rooleja. On hyvä tiedostaa, että välineillä on vaikutusta myös muun muassa vuorovaikutuksen laatuun ja leikkitilan melutasoon. (Helenius & Lummelahti 2013, 112.) Vaikka tilassa leikittiin usean lapsen leikkiä, äänitaso ei kohonnut häiritsevän korkeaksi. Huoneen katossa on ääntä eristäviä levyjä. Riittävän hyvien akustisten olosuhteiden aikaansaaminen edellyttää usein ääntä vaimentavien materiaalien asettamista kattoon ja mahdollisesti myös seinille (Saarsalmi 2008, 64).

8.3 Tilojen välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja

8.3.1 Mielipaikan valinta ja kuvaus

Lapset valitsivat mielipaikkojaan sen perusteella, että paikassa voi leikkiä ja rakentaa (legohuone ja laulusali). Myös lepo- ja leikkihuone sekä kotileikkihuone valittiin leikin perusteella. Myös Hartin (1979, 160) tutkimuksessa lapset pitivät mielipaikoikseen valitsemista paikoista muun muassa sen vuoksi, että niissä saattoi leikkiä. Ainoastaan ruokailuhuone tuli valituksi muilla perusteilla, jolloin haastateltava toi esiin myös tarpeen yksin toimimiseen. Myös Hartin tutkimuksessa monet lapset pitivät tärkeimpinä paikkoinaan niitä, jossa he halusivat olla yksin. (1979; tässä Korpela 1995, 4). Haastatteluvastauksessaan lepo- ja leikkihuoneen valinnut lapsi ilmaisi leikin lisäksi mahdollisuuden lepoon. Kuvaillessaan mielipaikkojaan kahden lapsen vastauksesta kävi esille toiminnan sosiaalisuus. Myös Hartin tutkimuksessa mielipaikoista pidettiin sen vuoksi, että niissä on sosiaalista toimintaa (Hart 1976, 160). Kukaan lapsista ei kuitenkaan tuonut esille mitään varsinaiseen fyysiseen ympäristöön liittyvää. Tämän perusteella ei ilmeisesti kuitenkaan kannata tehdä johtopäätöstä, että fyysisellä

tilalle ei olisi merkitystä lapsen viihtyvyydelle, hyvinvoinnille ja kehitykselle, sillä kirjallisuuden valossa asia on päinvastoin. Koivusen (2009, 179–180) mukaan lasten viihtyvyyteen vaikuttaa sisustuksessa käytetyt värit ja seinien materiaalit. Lisäksi viihtyvyyttä lisää tilojen sopiva lämpötila sekä kaunis ja riittävä valaistus. Ympäristö ja konkreettisen tilan tarjoamat mahdollisuudet vaikuttavat merkittävästi lapsen kehitykseen (Kokljuschkin 2001, 69). Päiväkodin tilojen tulisikin tukea päiväkodissa toteutettavaa pedagogiikkaa (Karling ym. 2009, 198). Yksi selitys sille, että lapset eivät kuvanneet vastauksissaan varsinaisia fyysisiä tiloja, saattaisi löytyä lapsen kognitiivisen kehityksen tasosta. Lapsi ei vielä 4–6-vuotiaana ymmärrä käsitteitä, jotka eivät ole hänelle ja hänen toiminnalleen merkityksellisiä. Lisäksi lapsen on kognitiivisen kehityksen esioperationaalisella kaudella vaikeaa ajatella loogisesti tai perustella ajatuksiaan. (Karling ym. 2009, 139.)

Sen sijaan lapset mainitsivat esineitä kuvaillessaan mielipaikkojaan. Esineistä lapset mainitsivat seuraavia: legohuoneen legot, laulusalin pikkuautot ja legot, ruokailuhuoneen pelit ja kirjat sekä kotileikkihuoneen vauvanuket. Ainoastaan lepo- ja leikkihuoneen valinnut lapsi ei maininnut esineitä, mutta hän toi sen sijaan vastauksessaan esille leikin sisältöä, ”kiva leikkiä lohikäärmettä ja hoitajia”. Lelut ovat lapselle merkityksellisiä, joten on ymmärrettävää, että lapset mainitsivat niitä kuvatessaan mielipaikkojaan.

8.3.2 Toiminnan ilmentyminen mielipaikoissa

Havainnointien aikana sekä legohuoneessa että laulusalissa leikittiin ja rakennettiin. Myös lepo- ja leikkihuoneessa sekä kotileikkihuoneessa leikittiin. Laulusalissa katseltiin leikin lisäksi myös kirjoja ja kuunneltiin aikuisen lukemaa kirjaa. Ruokailuhuoneessa pelattiin pelejä, väritettiin kuvia ja katseltiin kirjoja. Päiväkodeissa tulisikin olla mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin, niin paikallaan pysyviin leikkeihin ja toimintaan kuin myös liikettä ja ääntä sisältäville toiminnoille. (Kokljuschkin, 2001, 69).

8.3.3 Toiminnan sosiaalisuus

Legohuoneessa leikittiin eniten parileikkiä. Legohuoneessa lapset näyttivät toimivan rinnakkain rakenteluvaiheessa, mutta saatuaan rakennelmansa lähes valmiiksi, he alkoivat leikkiä toistensa kanssa. Leikin alkua nopeutti se, että lapset olivat säästäneet rakennelmansa legohuoneen ikkunanlaudalla seuraavaa leikkikertaa varten. Tämä käy-

täntö näytti lisäävän lasten parileikkiä ja usean lapsen leikkiä legohuoneessa. Jos lapset saavat säästää rakennelmiaan jonkin aikaa, jää heille aikaa myös vuorovaikutukseen toisten rakentajien kanssa (Karling ym. 2009, 208).

Laulusalissa painottui aikuisen kanssa toimiminen ja usean lapsen leikki. Ruokailuhuoneessa esiintyi yksin, rinnakkain ja pareittain toimimista. Se oli myös ainoa paikka, jossa lapsi toimi yhden kokonaisen havainnointiajan yksin. Neljävuotias lapsi saat-
taa leikkiä yksin ja viisivuotiaana hän viihtyy hyvin myös yksin (Riihonen 1991,86–90).

Muissa tiloissa (legohuone, laulusali, lepo- ja leikkihuone) lapsen yksin leikkiminen tai toimiminen muuttui suhteellisen nopeasti rinnakkaisleikiksi (legohuone) tai usean lapsen leikiksi (leikki- ja lepo huone) tai aikuisen kanssa toimimiseksi (laulusali).

Myös kotileikkihuoneen yksinäinen leikkijä haki aikuisen seuraa. Leikki- ja lepo huoneessa leikittiin eniten usean lapsen leikkiä, johon osallistui joka kerta sekä tyttöjä että poikia. Myös kotileikkihuoneessa painottui usean lapsen leikki ja siellä oli yhdessä leikkissä mukana sekä tyttöjä että poikia. Aikuisen seuraa tai kontaktia aikuiseen haettiin kaikissa muissa tiloissa paitsi leikki- ja lepo huoneessa. Laulusalissa lapsi halusi toimia yhdessä aikuisen kanssa. Aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa on erityisen tärkeä tunneilmapiiri, josta aikuinen on vastuussa. Välittävässä ilmapiirissä lasta suojellaan liialta levottomuudelta ja hänelle annetaan mahdollisuus keskittyä omaan tekemiseensä. (Karvonen ym. 2003, 85.)

8.3.4 Välineiden käyttö

Legohuoneessa, laulusalissa ja ruokailuhuoneessa käytettiin jokaisella havainnointikerralla koko ajan valmiita välineitä. Valmiiden välineiden käytössä tiloista erottuivat selvästi leikki- ja lepo huone, jossa käytettiin kaksi kertaa vain jonkin verran valmiita välineitä ja yhdellä kerralla ei käytetty ollenkaan valmiita välineitä. Myös kotileikkihuoneen kolmesta havainnointikerrasta lapset käyttivät kahtena havainnointikertana ei-valmiita välineitä lelujen lisäksi. Näyttikin siltä, että lapset käyttivät mielellään ei-valmiita välineitä näissä tiloissa, missä niitä oli helposti saatavilla.

Lepo- ja leikkihuoneessa oli tarjolla leluja ja myös ei-valmiita välineitä, ja kuitenkin se oli ainoa paikka jossa leikittiin yksi leikki täysin ilman välineitä. Olisiko yksi mahdollinen selitys, että leikkiä johtavan lapsen leikkitaidot tukisi toisia lapsia leikkimään

ilman välineitä? Kuitenkin leikissä leikin johtaja vaihtui useamman kerran. Yksi selitysmalli voisi olla suuri lattiatila, joka näyttäisi mahdollistavan usean lapsen leikin ja saattaisi myös houkutella lapsia toimimaan pelkän mielikuvituksen varassa. Toisaalta, laulusalin lattiatila on vielä suurempi, mutta siellä käytettiin joka kerta valmiita välineitä. Laajasta lattiatilasta huolimatta laulusalissa ei leikitty mielikuvitusleikkiä ilman leluja. Ei-valmiista välineistä laulusalissa oli helposti saatavilla huonekaluja. Muita välineitä, kuten esimerkiksi peittoja majan rakentamista varten tai roolivaatteita sai pyytämällä niitä aikuiselta. Kuitenkin havainnointikerroilla laulusalissa leikkiminen keskittyi lähinnä parkkitalon ympärille ja muu toiminta oviaukon viereiselle penkille. Voi olla, että laulusalin lelut innostavat lapsia tiettyihin leikkeihin. Laulusalissa ei näillä havainnointikerroilla kasattu puista junanrataa, jolla leikkimisen laulusalin laaja lattiatila olisi kuitenkin hyvin mahdollistanut.

Leikki- ja lepohuoneen sekä kotileikkihuoneen välineistö, jossa oli sekä valmiita leluja että ei-valmiita välineitä ja lattiatilaa leikin laajentamiseksi, näyttivät tuottavan usean lapsen mielikuvituksellisia leikkejä. Lisäksi näihin leikkeihin osallistuivat sekä tytöt että poikia. Tutkimukseni perusteella näyttäisi siltä, että lapset käyttivät ei-valmiita välineitä niissä tiloissa, missä niitä oli helposti saatavilla. Lisäksi lapset kuitenkin käyttivät näissä tiloissa ei-valmiiden materiaalien rinnalla jotain valmiita leluja lukuun ottamatta yhtä mielikuvitusleikkiä lepo- ja leikkihuoneessa. Heleniuksen ja Lummelahden mukaan isommat lapset eivät hyödy valmiiksi rakennetuista leikkimurkkauksista ja siksi lapsilla tulisikin olla riittävästi materiaalia oman leikkinsä luomiseen (Helenius & Lummelahti 2013, 98–99).

8.4 Valitsematta jääneet leikkitilat

8.4.1 Barbileikkinurkkaus

Barbileikkinurkkaus sijaitsee käytävällä olevassa levennyksessä (liite 10). Ehkä paikan valitsemattomuuteen saattaisi vaikuttaa se, että barbileikkinurkkaus sijaitsee käytävällä. Saattaa olla, että lapset mahdollisesti kokevat tilan rauhattomaksi. Pohdin myös valaistusta, mutta toisaalta leikkipaikan molemmilla puolilla on lamput. Voisiko olla niin, että nurkkaus mielletään vain barbileikkipaikaksi? Toisaalta, siellä on myös kirjoja sekä tuolit ja pöytä, joissa voisi katsella kirjoja. Kirjoja voi viedä myös pikkukeittiöön ja katsella siellä rauhassa niitä.

8.4.2 Nukketaloleikkipaikka

Voi olla, että nukketaloleikkipaikkaa ei valittu, koska toiminnan rajoittuneisuus saattaa vaikuttaa: nukketalonurkkauksessa voi leikkiä vain nukketalolla ja siihen liittyvillä varusteilla (liite 11). Yksi selitys voi olla, että nukketaloleikki saattaisi viehättää enemmän pienempiä lapsia. Pohdin myös, että vaikuttaako leikkipaikan sijainti siihen, että paikkaa ei valittu.

8.4.3 Pikkukeittiö

Tutkimuksessani ei kukaan lapsista valinnut pikkukeittiötä mielipaikakseen. Yksi selitys tälle saattaisi olla, että lapset mieltävät pikkukeittiön ehkä kuitenkin enemmän aikuisten tilaksi tai ainakin tilaksi, jossa aikuinen käyttää ohjausvaltaa (ruokailutilanteet ja askartelutilanteet). Toisaalta, ruokailuhuoneessa myös on vastaavaa toimintaa vielä enemmän. Voisiko olla, että pikkukeittiö ei tarjoa kovin paljoa sellaista välineistöä, jota lapset voisivat käyttää itsenäisesti. Toisaalta lapset saavat tuoda pikkukeittiöön leluja muista tiloista. Voi kuitenkin olla niin, että lapset mieltävät tilan sittenkin enemmän keittiöksi kuin leikkipaikaksi. Tila on kuitenkin sisustettu keittiöksi, ja tilan nimikin on pikkukeittiö (liite 12).

9 POHDINTA

Lapset toivat haastatteluvastauksissaan esille, mitä mielipaikoissa on kiva tehdä, ja havainnointien perusteella he myös tekivät niitä asioita, mitä he olivat haastattelussa sanoneet. Tästä voisi ehkä päätellä, että kysymykset olivat riittävän ymmärrettäviä ja tältä osin haastattelu oli onnistunut. Lepohuoneessa ei vapaan toiminnan aikana leväty, mutta ehkä vastaaja kuvasi yleisesti lepoa huonetta ja hän saattoi ehkä tarkoittaa, että siellä on kiva levätä lepo hetken aikana. Haastattelukysymyksissähän ei käynyt ilmi se, mitä mielipaikassa on kiva tehdä nimenomaan vapaan leikin ja toiminnan aikana. Tosin yksi legohuoneen mielipaikaksi valinnut poika ei leikkinyt kertaakaan legohuoneessa havainnointien aikana, ja tämä sai minut pohtimaan, oliko haastattelussa kuitenkin jotain sellaista, että lapsen oli vaikea vastata. Pohdin myös sitä, oliko tilanteessa jotain sellaista, että lapsi ei kenties osannut tai ehtinyt miettiä todellista mielipaikkaansa. On pohdittava, miten tutkija on kyennyt ymmärtämään tutkittaviaan esimerkiksi haastattelutilanteessa (Hirsjärvi ym. 2007, 224). Voi tietysti myös mahdollisesti olla niinkin, että lapsella ei varsinaista mielipaikkaa ollutkaan.

Tutkimukseni perusteella näyttäisi, että tiloissa, joissa ei-valmiita välineitä oli helposti saatavilla niitä myös käytettiin. Voi olla ehkä niin, että lapset hyötyisivät jos ei-valmiita välineitä olisi saatavilla vielä monipuolisemmin, esimerkiksi siten, että aikuiset voisivat vaihdella niitä. Tällöin lapset saattaisivat saada vaihtelua ja lisää erilaisia teemoja leikkeihinsä. Myös erilaiset luonnonmateriaalit saattaisivat tuoda uusia ideoita leikkiin. Myös roolivaatteiden helppo saatavuus voisi mahdollisesti tuoda lisää teemoja lasten leikkeihin.

Tutkimukseni perusteella näyttäisi myös siltä, että lapset yhdistelivät leikkiinsä valmiita leluja ja ei-valmiita välineitä. Kotileikkiä ikään kuin laajennettiin ei-valmiilla välineillä seikkailuleikin suuntaan, jolloin sekä tytöt että pojat osallistuvat samaan leikkiin. Tämä leikin laajentumisen näkyi lepo- ja leikkihuoneessa sekä kotileikkihuoneessa, mikä sai minut pohtimaan lattiatilan merkitystä varsinkin roolileikeissä. Saattaa olla niinkin, että riittävän suuri lattiatila ja monipuolinen välineistö, joka koostuu valmiista ja ei-valmiista välineistä, tukisi usean lapsen mielikuvituksellisia leikkejä.

Tutkimuksen perusteella näytti siltä, että legohuoneessa leikkivien lasten vuorovaikutusta lisäsi siellä olemassa oleva käytäntö, että lapset saivat säästää rakennelmiaan seuraavaa leikkikertaa varten. Myös kesken jääneet rakennelmat sai säilyttää. Toki myös itse rakenteluvaihe on tärkeä monilla tavoin, mutta varsinaiseen leikkiin ja vuorovaikutukseen toistensa kanssa lapset ryhtyivät saadessaan legoaluksensa melkein valmiiksi. Leikki pääsee jatkumaan ja kehittymään eteenpäin, jos lapset saavat säästää rakennelmiaan jonkin aikaa. Tällöin aikaa jää myös vuorovaikutukseen toisten rakentajien kanssa. (Karling ym. 2009, 208.)

Kaikki legohuoneen mielipaikakseen valinneista lapsista oli poikia. Yhtenä syynä tähän saattaa olla, että pojat pitävät rakenteluleikeistä. Rakenteluleikit ovat poikien mieluisimpia leikkejä (Helenius & Lummelahti 2013, 135). Toisaalta voi olla ehkä hyvä pohtia, että mistä muusta toiminnasta pojat voisivat olla yhtä kiinnostuneita päiväkodeissa kuin rakentelusta. Ehkä edellä mainittua on hyvä pohtia, mutta toisaalta lapset ovat yksilöitä, joiden henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet saattavat olla kovin erilaisia. Myös lapsen temperamentti voi vaikuttaa lelujen, välineiden ja leikkien valinnassa, joten luultavasti kaikki pojat eivät aina voi kiinnostua samoista leikeistä. Aikuisen tuleekin antaa tilaa lapsen luovalle ajattelulle. Sekä tytöillä että pojilla tulee olla mahdollisuus valita leluja, leikkejä ja leikkirooleja, tanssia, laulaa ja soittaa sekä

keksiä satuja. Aikuisten avarakatseinen suhtautuminen sukupuoleen on tärkeää, sillä se tukee lapsen luovuutta. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 79.)

Ehkä on kuitenkin perusteltua pohtia, miten pojille luotaisiin lisää omia toimintamahdollisuuksia päiväkoteihin, sillä Cacciatoren & Koiso-Kanttilan (2008) mukaan poikien energian ilmentymistä tulisi tukea, kannustaa ja ohjata rakentavaan suuntaan. Esimerkiksi poikien suurempaa liikunnallisuutta ja sen merkitystä poikien itsetunnolle, terveydelle ja keskittymiskyvyille ei huomioida ja tunneta riittävästi esimerkiksi päivähoidossa. (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2008, 37–38.) Ehkä pojat sitten hyötyisivät sellaisista tiloista ja välineistä, jotka vastaisivat heidän suurempaan liikunnan tarpeeseensa. Sisätilat asettavat tietenkin omat rajoituksensa liikunnalle, mutta ehkä tässä asiassa olisikin laajemmin kehittämisen tarvetta päiväkodeissa. Yksi jatkotutkimuksen aihe voisikin olla, miten voitaisiin järjestää liikuntamahdollisuuksia päiväkodin sisätiloissa. Tosin saattaa myös olla niin, että tätä asiaa on jo tutkittu.

Toisaalta lapsella voi olla tarve myös yksinoloon ja rauhoittumiseen. Saattaa ehkä olla niin, että joku lapsista hyötyisi rauhallisesta toimintanurkkauksesta, jossa lapsen on mahdollista olla itsekseen ja keskittyä omaan tekemiseensä silloin kun hänellä on tarve yksin oloon. Mielipaikkateorian ja osallisuuden periaatteen näkökulmasta katsoen voi olla perusteltua, että lapsi voisi toimia mielipaikassaan halutessaan myös yksin ja rauhassa. On ehkä hyvä pohtia, mahdollistaako tila lapselle työrauhan kun tämä haluaa toimia itsekseen. Teoriaosuudessa ratkaisuja rauhallisen tilan luomiseen ehdotettiin esimerkiksi sermejä tilanjakajaksi. Esimerkiksi huone voidaan jakaa eri toimipisteisiin, jolloin lapsen on helpompi hahmottaa tilan tarjoamat mahdollisuudet (Karling ym. 2009, 198). Lapset tarvitsevat leikkiessään rajatun ja muokattavan tilan. Ison tilan voi jakaa esimerkiksi penkeillä, verhoilla, sermeillä tai patjoilla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 55.)

Jatkotutkimusaiheena saattaisi olla, kaipaavatko lapset päiväkodissa yksinolopaikkoja ja jos kaipaavat, millaiset paikat olisivat heidän mielestään hyviä yksinoloon. Toinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla, millaisia tiloja ja välineitä pojat toivoisivat päiväkodissa olevan.

Nähdäkseni tutkimuksestani on hyötyä siinä, että se muistuttaa fyysisen tilan ja välineiden merkityksestä lapsen hyvinvointiin, viihtyvyyteen ja kehitykseen. Kasvattajien on hyvä tiedostaa ja muistaa fyysisen tilan vaikutus lapseen ja hänen kehitykseensä.

Toivon myös, että päiväkodin henkilökunta hyötyy tutkimuksestani siten, että he saavat tietoa siitä, minkälaisia tiloja ja millaisin perusteluin lapset pitivät mieluisina tämän tapaustutkimuksen perusteella heidän päiväkodissaan. Lisäksi toivon, että tutkimukseni antaisi ideoita tilojen muokkaamiseen, jos siihen tulee tarvetta.

Tekemäni tutkimus antoi minulle itselleni paljon uutta tietoa fyysisen ympäristön ja siinä olevien esineiden ja välineistön merkityksestä lapsen viihtyvyydelle, hyvinvoinnille ja kehitykselle. Uskon, että tämän tutkimukseni ansiosta osaan tarkastella ympäristöä uudella tavalla ja myös työssäni hyödyntää tietoa. Lisäksi ymmärsin, että on tärkeää ottaa lapset mukaan ympäristön suunnitteluun ja muokkaamiseen ja myös sitä kautta lisätä lapsen osallisuuden kokemusta. Tutkimusta tehdessäni aloin myös tarkemmin pohtimaan päiväkodin välineiden merkitystä ja sitä, kuinka tärkeää on, että saatavilla on lapsen ikää ja kehitystasoa vastaavia leluja ja välineitä, mutta myös lisäksi ei-valmiita välineitä monipuolisesti. Lisäksi välineitä hankittaessa tulisi ottaa huomioon lasten toiveet.

Lapset ovat kiintyneitä ympäristöönsä ja heillä on paljon mielipiteitä ja toiveita. He ovat mittakaavansa ja tarpeittensa asiantuntijoita ja he havainnoivat ympäristöään ihan erilaisella intensiteetillä kuin aikuinen. Kun suunnitellaan uudistuksia, tulee näitä pieniä asiantuntijoita kuulla heitä koskevassa päätöksenteossa. (Järnefelt 2003, 18–19.)

LÄHTEET

Alasuutari, M. & Karila, K. 2014. Päivähoito ja varhaiskasvatus lasten silmin. Teoksessa: Alasuutari, M. Karila, K. Alila, K. & Eskelinen, M. Vaikuta varhaiskasvatukseen: Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia. Opetus- ja kulttuuriministeriö: työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:13, s. 65 – 86. Saatavissa:

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr13.pdf?lang=fi>. [viitattu 27.10.2014]

Alasuutari, M. 2009. Kasvatusinstituutiot lapsuuden rakentajina. Teoksessa: Alanen, L. & Karila, K. (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.

Aura, S. Horelli, L. & Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. 1. painos. Porvoo: WSOY.

Bardy, M. 2001. Lasten osallisuus: keitä me olemme, mihin me kuulumme ja kuinka me elämme? Teoksessa: Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa?: suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: STAKES, s. 123–134.

Bergström, M. 1997. Mustat ja valkeat leikit. Juva: WSOY.

Cacciatore, R & Koiso-Kanttila, S. 2008. Pelastakaa pojat! Helsinki; Jyväskylä: Minerva kustannus Oy.

Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa: Marjanen, P. Marttila, M & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä: yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 75–92.

Hakkarainen, P. 2004. Leikki lasten toimintana. Teoksessa: Piironen, L. (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, s. 160–167.

Hart, R. 1979. Children`s experience of place. New York: Irvington.

Helenius, A. 2008. Lapset ryhmässä. Teoksessa: Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat: johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, s. 57–68.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hintikka, M. Helenius, A. & Vähänen, L. 2004. Leikistä totta: omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. painos. Helsinki: Tammi.

Järnefelt, H. 2003. Paikallisuus kasvun voimavarana. Teoksessa: Sassi, P. & Tarkkonen, T. Lapsi ja kasvuympäristö. Helsinki: Cultura Oy, s. 16–21.

Karling, M. Ojanen, T. Sivén, T. Vihunen, R. & Vilén, M. 2009. Lapsen aika. 12. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Karvonen, P. & Lehtinen, T. 2009. Yhdessä: leiki, liiku ja lue lapsesi kanssa. Helsinki: Erilaisten oppijoiden liitto: Helsingin seudun erilaiset oppijat.

Karvonen, P. Siren-Tiusanen, H. & Vuorinen, R. 2003. Varhaisvuosien liikunta. Lahti: VK-Kustannus Oy.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Koivunen, P.-L. 2009. Hyvä päivähoito: työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotit: kohti parempaa oppimisympäristöä. 1. painos. Helsinki: Tammi.

Korhonen, R. 2014. Varhainen tuki lapsen kasvu- ja oppimisprosessissa. Teoksessa: Häkkä, A. Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) Lapsen parhaaksi: lähihoitaja varhaiskasvattajana. 3. uudistettu painos. Helsinki: Edita, s. 247–277.

Korpela, K. 1995. Lasten ja nuorten mielipaikkojen tutkimus: johtolangoista hypoteeseihin. Nuorisotutkimus 1/1995, s. 3–10.

Kronqvist, E.-L. & Pulkkinen, M.-L. 2007. Kehityopsykologia. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Kultamaa 2013. Mielipaikat-projekti Lappeessa. Saimaan mediakeskuksen työpajojen internetsivut. Saatavissa: <http://molla.ejuttu.fi/videojuttu/mielipaikat-projekti-lappeessa>. [viitattu 24.10.2014]

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Lyytinen, P. & Lyytinen H. 2003. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa: Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon, s. 87–120.

Marjanen, P. Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa: Marjanen, P. Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä: yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 47–73.

Markström, A.-M. 2005. Förskolan som normaliseringspraktik. En etnografisk studie. Linköping Studies in Pedagogic Practices. Linköping: Institutionen för utbildningsvetenskap, University of Linköping.

Markström, A.-M. 2007. Hallen. En plats i skärningspunkten mellan privat och offentligt. Teoksessa Hallden, G. (toim.) Den moderna barndomen och barns vardagsliv. Stockholm: Carlssons, s. 97 - 118.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään: näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

Relf, E. 1976. Place and placelessness. London: Pion.

Rihlana, S. 2000. Valaistus ja värit sisustussuunnittelussa. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Riihelä, M. 2004. Elämä on ehkä sittenkin vain leikkiä! Teoksessa: Piironen, L. Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, s. 24–37.

Riihonen, E. 1991. Lapsi ja lelu. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Saarsalmi, O. 2008. Päivähoidon turvallisuussuunnittelu. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö: Stakes 2008.

Salonen, K. 2010. Mielen luonto: eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Green Spot.

Tamminen, T. 2000. Leikkiä elämää varten. Teoksessa: Sulku, S. (toim.) Leikkivä ihminen: lapsen oikeuksien päivän juhlaseminaari 2000. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, s. 12 - 14.

Tiusanen, E. 2008. Päivittäiset toiminnot päivähoidossa. Teoksessa: Helenius, A & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat: johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. 1. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, s. 79 - 97.

Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2.painos. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 41-53.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virolainen, A. 2014. Varhaiskasvatus arjen toimintana. Teoksessa: Häkkä, A, Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) Lapsen parhaaksi: lähihoitaja varhaiskasvattajana. 3. uudistettu painos. Helsinki: Edita. s. 125–200.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. Villit ja kiltit: tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kouvolan kaupunki
Hyvinvointipalvelut
Kasvun ja oppimisen sekä lapsiperheiden tukeminen
Palvelupäällikkö Helena Kuusisto

Viranhaltijapäätös
Yleinen päätös

30.9.2014

18 §

Tutkimuslupa/ Salonen

Selostus asiasta

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Mari Salosen opintoihin liittyy opinnäytetyön tekeminen. Mari Salosen opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia lasten mielipaikkoja päiväkodin tiloissa ja lasten vapaasti valittavan toiminnan ilmentymistä niissä. Tutkimusaineisto kerätään lapsihavainnoinnein ja lapsihaastatteluin. Tutkimusaineiston keruu edellyttää lasten vanhemmilta saatua erillistä ja kirjallista lupaa.

Tutkimusaineisto ei sisällä henkilöiden tunnistetietoja. Tutkimus valmistuu vuoden 2014 kevään aikana.

Päätös

Myönnän tutkimusluvan Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija AMK Mari Saloselle

Päätöksen perustelu

Varhaiskasvatus saa käyttöönsä tutkimuksen tulokset.

Palvelupäällikkö Helena Kuusisto

Jakelu

Mari Salonen
päiväkodin johtaja

Liite 2: Saatekirje vanhemmille ja lupakysely

Hei päiväkotilapsen vanhemmat!

Olen Mari Salonen ja opiskelen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Olen harjoittelijana ---- päiväkodissa ajalla 10.3 – 2.5. 2014. Teen opinnäytetyötäni aiheesta: Lasten mielipaikat päiväkodin tiloissa ja lasten vapaasti valittavan toiminnan ilmentyminen niissä. Teen ---
- päiväkodissa tutkimuksen, jossa selvitän, **onko lapsilla mielipaikkoja päiväkodissa, millaisia mielipaikkoja lapset valitsevat ja mitä lapset haluavat tehdä mielipaikoissaan.**

Teen lapsille **pienimuotoisen haastattelun**, jossa kysyn, **mikä on lapsesta kivoin paikka päiväkodissa ja miksi** kyseinen paikka on kiva. Lisäksi kysyn, **mitä mielipaikassa on kiva tehdä.** Seuraavaksi **havainnoin lasten vapaata leikkiä ja toimintaa heidän mielipaikoissaan päiväkodin tiloissa.**

Pyydän **Teiltä vanhemmilta luvan** lapsenne pienimuotoiseen haastatteluun ja lapsenne vapaan leikin ja toiminnan havainnointiin päiväkodissa. **Lastenne henkilöllisyys pysyy salassa** koko tutkimuksen ajan **eikä lasten nimiä** tule työssäni esille. Olen sitoutunut noudattamaan **salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta.** Minulla on tutkimukseeni lupa ---- **päiväkodilta ja Kouvolan kaupungilta.**

Ystävällisin terveisin!

Mari Salonen

Osoite: -----

p. -----

email: Mari.Salonen@student.kyamk.fi

LAPSEN NIMI:_____

YMPÄRÖI VASTAUS, KIITOS!

LAPSENI

SAA

EI SAA

OSALLISTUA TUTKIMUKSEEN.

Päivämäärä ja allekirjoitus:_____

Pyydän kohteliaimmin palauttamaan vastauksen _____mennessä ----- päiväkotiin, kiitos!

Liite 3: Haastattelulomake

HAASTATTELULOMAKE

Lapsen etunimi:

ikä:

Mikä on kivoin paikka päiväkodissa?

Miksi tämä on kiva paikka?

Mitä täällä on kiva tehdä?

Havainnointilomake

Lapsen etunimi:

1. Mitä lapsi tekee mielipaikassaan?

leikkii / jotain muuta

Jos toiminta on muuta, niin mitä?

2. Toiminnan sosiaalisuus:

lapsi leikkii tai toimii: itsekseen / toisen tai toisten lasten seurassa / hakien
aikuisen seuraa

Leikin muoto: yksinleikki / rinnakkaisleikki / parileikki / usean lapsen leikki

Toiminnan muoto: yksin / rinnakkain / pareittain / usean lapsen ryhmässä

3. Lapsi leikkii tai toimii seuraavanlaisesti:

Ei käytä leluja tai valmiita välineitä / käyttää jonkin verran leluja tai valmiita
välineitä / käyttää koko ajan leluja tai valmiita välineitä

4. Kuvaus leikistä / toiminnasta:

Liite 5: Kuvat legohuoneesta

Liite 6: Kuva laulusalista

Liite 7: Kuva ruokailuhuoneesta

Liite 8: Kuva lepo- ja leikkihuoneesta

Liite 9: Kuva kotileikkihuoneesta

Liite 10: Kuva barbileikkinurkkauksesta

Liite 11: Kuva nukketaloleikkipaikasta

Liite 12: Kuvat pikkukeittiöstä

Liite 13: Kuva satulinnuista

